

СЛОВО ПРОСВІТИ

ГАЗЕТА ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ЧЕРВЕНЬ, Ч. 6 (36) 1997 РОКУ

КОНСТИТУЦІЯ, ЯК І ДЕРЖАВА, -- ЦЕ ВЖЕ ФАКТ ДОКОНАНИЙ І ПЕРЕГЛЯДУ НЕ ПІДЛЯГАЄ

У ніч із 27 на 28 червня 1996 року Верховна Рада прийняла Основний Закон новоідкритої держави -- Конституцію України. Саме цій знаменій події присвячується розмова з одним із її активних творців -- народним депутатом України, головою Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка Павлом Мовчаном.

Шаповий Павле Михайлович, мишає рік від часу прийняття Конституції незалежної України. Вічно вчораши ставлять під сумнів доленощість цієї події. Про які здобутки року, що минув, можемо вести мову? Чи працює Конституція сьогодні?

Я не хотів би доводити необхідність розуміння важливості прийняття Основного Закону держави для тих, хто ще й досі ставить під сумнів державність України, а відтак і її Конституцію -- ті правила, за якими ми живемо. Це все, мені здається, потрібно розглядати окремо, за дужками цього документа. І розглядати слідчими органами, Службою безпеки на предмет того, чому в державі діють ті, хто живе поза правилами цього суспільства. Якщо ставити під

сумнів якісь один пункт чи статтю Конституції, це ще можна зрозуміти. Але коли ставлять під сумнів весь комплекс законів, які є в Конституції, -- це все одно, що ставите собі запитання: чи я є на світі, чи мене немає?

-- Конституція, слід їм, отже, зрозуміти, -- це вже факт неспростований!

-- Конституція, як і держава, -- це вже факт доконаний. Він не вимагає ні спростувань, ані уточнень. Можуть уточнюватися лише якісь окремі положення. І, очевидно, це буде робитися. У США Конституція ось уже скільки часу існує і діє бездоганно, там місяцями можуть розглядати одне якесь положення чи поправку. І вона, ця поправка, обговорюється майже всім суспільством, не лише законодавчою структурою. Сенат і Конгрес можуть виходити з такими ініціативами, але чи матиметься результат, їм не відомо. Це надто тривала і надзвичайно важка процедура підходів і змін конституційних засад. Власне, тільки там, де мінялося в основі все -- ідеологія, державне утворення й таке інше, -- лише там виникала необхідність перегляду Конституції.

-- Й усе ж, зважаючи на реалії, в яких живемо, чи можемо вести нині мову про прийняття Кон-

ституції як факт незворотний, незалежно від того, хто завтра прийде до влади?

-- Справа в тому, що Конституція сама собою довільно не формувалася. Був тривалий підготовчий період, який починався із моменту проголошення України незалежною державою. З того моменту почалося створення Конституційної комісії. До речі, я входив до первого її складу. Пропрацювалися всі пункти і положення Основного Закону, вони узгоджувалися з міжнародними нормами, з посиланнями на існуючі механізми.

-- Процес ініціювався й ізпизу, так що не можна казати, що за одну ніч із 27 на 28 червня депутати прийняли Конституцію. Соціалісти-комуністи називають цих депутатів групою заколотників...

-- Безперечно, була ініціатива знизу. І, все-таки, багато важить ота одна вирішальна ніч, бо що б там не говорилося їй не писалося до того, але якби воно не було схвалено представниками всіх областей України, все б так і залишилось, як і було. Донецька й частини Луганської депутатії не проголосували. Але треба розуміти, що не можна будувати комунізм в окремо взятій області.

-- Стаття 10 Конституції України стала одним із основних камінів спотикання в парламенті, -- здобували її з боєм. Зусилля «Просвіти» відіграли, мабуть, вирішальну роль, аби вона була прийнята. Відомо, що шлях від проголошення до утвердження не з легких. Що необхідно робити, як діяти, щоб українська мова як державна посіла належне їй у нашому суспільстві місце?

-- Певну роль «Просвіта» в процесі проходження і формування статті 10, безумовно, відіграла. Ви пригадайте, скільки ми проводили конференцій, «круглих столів», скільки було роз'яснювальної роботи. Наші виступи, заяви, протести, вимоги -- вони акумулювали в собі вимоги всього українства...

-- найбільш концентровано...

-- Саме так. Мені довелося брати участь у роботі узгоджувальної комісії, яка пропрацювала статтю 10. Я висловлював, ясна річ, певною мірою не лише власні погляди, але й позицію просвітівської організації. Але про утвердження цієї статті як про здобуток «Просвіти» не слід казати. Бо, віріште, -- це нормальні природні вимоги всього українства. І було б абсурдно, якби в Конституції було записано, що в нас є дві державні мови. Конституція поки що залишається документом більш декларативного характеру. Ще не відпрацьовані механізми якожна стаття потребує уточнень у законодавчих актах, розробках. Конституція -- це загальні положення. І щоби працювала, для прикладу, та ж стаття 10, про яку ми ведемо мову, треба ухвалювати новий Закон про мови. Але чи реальні його прийняття існуючою Верховною Радою? Очевидно, ні. Бо коли ми кажемо, що законотворчий процес триває, -- то на чому він грунтуються? Нас, на превеликий жаль, дуже часто зводять на манівці і падрібнотем'я. У дрібнопроблемності губиться найважливіше. Сьогодні, на мій погляд, треба, враховуючи перспективу сумну дуже для України,

ЯК НЕ МИ, ТО ХТО? ЯК НЕ ТЕПЕР, ТО НІКОЛИ!

Представники чотирнадцяти вузів і шести шкіл міста Кисва, керуючись Статутом Всеукраїнського Товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, на установчій конференції утворили дві молодіжні секції «Молодої Просвіти», які стали складовою частиною Київського об'єднання «Просвіти».

Молоді просвітини, як зазначено у резолюції конференції, виходять з того, що найголовнішим чинником нестабильності й апатії у молодіжному середовищі є втрата суспільних і національно-патріотичних орієнтирів, відеутність духовних ідеалів, соціальна незахищеність молоді.

Основними напрямками своєї діяльності молоді просвітини вважають виховання в українській молоді почуття національної гідності, любові до України та її народу, формування у молодих громадян високих моральних якостей, готовності до оборони своєї Вітчизни, захист громадянських прав молоді, практичну допомогу їй в отриманні фаху та практіка.

Головами секцій Київської «Молодої Просвіти» обрано Павла Карайченцева і Олексу Юрченка -- студентів Українського національного університету. А Всеукраїнський зліт молодих просвітин відбувся 25 травня ц. р.

(Продовження читайте на стор. 7)

(Продовження читайте на стор. 2)

КОНСТИТУЦІЯ, ЯК І ДЕРЖАВА, -- ЦЕ ВЖЕ ФАКТ ДОКОНАНИЙ І ПЕРЕГЛЯДУ НЕ ПІДЛЯГАЄ

(Продовження. Початок на стор. 7)

вадиться до якогось закону, який, думаю, буде як ніколи доречним, -- про надзвичайні економічні заходи.

-- Без яких, зрозуміло, не запрашую жодна стаття Конституції.

-- Звичайно. Бо громадянин повинен відчувати себе громадянином. Усе залишиться лише декларацією, якщо у нього не буде гарантій на пенсію, на працю і таке інше... Хай він сам собі робить що може і як може виконує ту чи іншу справу. Але йому необхідно створювати відповідні умови. І тут відбуваються, на превеликий жаль, політичні спекуляції -- на проблемах. Не відбувається роз'язання проблем, але лише спекулювання на них. Бо чим дозвілами будуть періоди наших негараздів, тим більшими будуть можливості політичних спекуляцій тих, хто не хоче ні Конституції, ні статті 10, ні України взагалі. І я вважаю, що в нас усе щільно пов'язано одне з одним, та його важко звести воєдино. У нас абсолютизували економічні питання, не розуміючи того, що є фундаментальні цінності, на яких ґрунтуються все -- і роз'язання, і перспектива роз'язання тих економічних негараздів, які мають місце...

-- Доречно, мабуть, уже вкотре, навести приклад Німеччини, Японії, які досягли економічного дива на суто національному грунті.

-- Я постійно посилювався на цей досвід, декілька років поспіль -- на Японію, Німеччину... Слід усвідомити, що ми не просто -- конгломерат. І чужі запозичені моделі нам не дадуть нічого. Ми вже в цьому пересвідчимося. Защомог усе тут же затягуємо на собі. Якщо ж ми визначилися політично, то це змушена зробити і виконавча влада, яка повинна сказати: національна проблематика є першочерговою. І не тому, що я гілертрофую це поняття -- національна проблематика. Необхідно, щоби кожен відчув, що він є громадянином, як це відчувають, наприклад, у Росії. «Білий» чи «червоний», «зелений» чи «синій» -- він все одіє є там громадянином і він це відчуває. І буде виходити завжди з найважливішого -- з національних інтересів -- російських.

-- Як-от поляки -- сусіди наші, з іншого боку.

-- Їхні соціалісти і наші, їхні комуністи і наші -- це, образно кажучи, небо і земля.

-- Там є ще й важомий об'єднавчий фактор: у першому випадку -- Російська православна церква, у другому -- Костел. А в нас он який спектр «державних» релігій.

-- У нас і церкви поділені, і суспільство. Але ця тема обширна й потребує окремої розмови.

-- Нам підкидають різні моделі розвитку суспільства -- то канадський, то швейцарський, то прибалтійський... ОУН-КУН пропонують опиратися лише на власні сили. Яка модель розвитку, виходячи з положень Конституції, на Вашу думку, є найбільш прийнятною для України?

-- Я підтверджую ще раз: повинен бути національний пріоритет. Тоді, якщо ви свідомі цього, можете сказати: я ще потерплю, я почекаю, я працюватиму в режимі самообмеження, щоби було потім краще і мені, і моїм дітям. А коли панує стихія вседозволеності і корумпованості, і

передовсім серед усіх тих людей, які причетні до виконавчої влади, то, зрозуміла річ, зневіра роз'їдає все, і навіть у національно свідомих людей.

-- Чи Конституційний Суд як інституція, що покликана стежити за дотриманням положень Основного Закону держави, виконує як належить покладені на неї повноваження?

-- Мені здається, що це якийсь рудиментарний відросток, -- мені незрозуміле його місце, доцільність створення. А його пасивність викликана, ймовірно, самим складом.

-- Мабуть, залежить його робота від особистостей, яких не так уже й густо на олімпії влади.

-- Усе залежить від особистостей, і передусім наша національна справа і Україна.

-- Верховна Рада повинна на основі Конституції ухвалювати нові закони незалежної держави. Існуючий парламент, -- наскільки він сьогодні виражає інтереси України? Великий відсоток депутатів, як відомо, не присягнув на вірність українському народові. Керівництво парламенту вдає, піби нічого особливого й не сталося... Чи не загрожує нам перенесення парламентських баталій у суспільство?

-- Шо тут казати, це абсурдно, коли керівництво законодавчого органу не дбає про національні інтереси, коли ставлять під сумнів питання про доцільність входження України в НАТО, коли проголосуються якісь формули позаблоковості. Я завжди кажу про те, що держава -- це не просто фраза, а розуміння того, що всі складові її -- це як члени нашого організму: все працює в одній системі. Чи підігнане воно у нас, чи вироблене як єдиний організм? Якби все це було так, то не було би тих, хто діє проти України відверто, відкрито, в будь-якій ділянці. Его завжди супутнє людині, але воно ніде не є таким домінантним, як у нас. Бо чому той чи інший депутат відстоює інтереси не українські, не національні, не державні. Тому, що його перекутили, переманили. І говорити про законодавчий орган, який би виражав повною мірою інтереси загальні, суспільні, можна лише тоді, коли відбудеться найважливіше: розуміння того, що людина ідентифікується зі словом «громадянин». Повинна відбитися, по-перше, -- національна, по-друге, -- громадянська ідентифікація. А якщо громадянин, який умовно себе вважає громадянином тільки тому, що в нього є тут житло чи паспорт, а інтереси має неукраїнські, то про яке представництво інтересів людей можна вести мову. Вибори працюють проти самих себе, вибираючи тих людей, які не дбають про їхні інтереси. Вони спекулюють їхніми інтересами, руйнуючи те, що треба збудувати, -- вони руйнують їхню власну перспективу. І це потрібно чітко зрозуміти.

-- Один із пунктів статті 17 Конституції України проголошує: «На території України не допускається розташування іноземних військових баз». І в той же час Україна на рівні Міжнародного договору продовжує термін перебування в Криму російського Чорноморського флоту ще на 20 років. Чи не є це грубим ігноруванням конституційних положень вищим керівництвом Української держави?

-- Порушене надзвичайно складне питання. Його не можна зводити до

патріотичної риторики. Давайте міркувати так: факт визнання України як суверенної незалежної держави у самому Севастополі -- складовій частині суверенної держави є позитивним чи негативним... Мабуть, позитивним. Та чи були в нас інші варіанти, коли б ми сказали: що? Треба зважати на те, що Москва, яка має зброю, веде в Парижі переговори з НАТО, де йдеться про Україну, про її роль і місце в системі європейських координат на предмет того, під чи вільним вони перебуватимуть. Треба розуміти, що якщо НАТО, цей потужний блок, нарівні веде переговори з Росією, то як ми, здавши свою стратегічну і тактичну зброю, можемо ігнорувати її. Ми фактично голі. Якби ми домоглися раніше в міжнародній ділянці визнання і було б стрімке наближення до НАТО, і ми ввійшли б у НАТО, могли б побачити якесь перспективу, ми могли б говорити з Росією іншими, більш категоричними інтонаціями. Без оборонного щита що ми можемо вимагати, коли на додачу маємо ще й економічні негаради, нестабільність. Мусить бути хоча б якийсь здобуток у царині міжнародний. Я особисто не по-трактовую підписані угоди з Росією як програш: 20 років -- ціна сміховини.

-- Але ми знаємо, як Росія дотримується підписаних угод. Доводиться лише сподіватися від неї кардинальних змін у царині дотримання міжнародних вимог.

-- Можна ставити вимоги категоричні, можна не ратифіковувати ці угоди, можна вимагати перегляду -- є багато методів, які можна використовувати у такому випадку. І це, очевидно, доведеться робити з часом. Але в нас же немає в парламенті сильного політичного блоку, який би впливав на поведінку, на політичну лінію нашого керівництва. Я маю на увазі, на правому фланзі.

-- А от на міждержавному рівні чи ідея створення своєрідної буферної зони між Заходом і Росією, так званого Балто-Чорноморського поясу має її досі сенс?

-- Ця ідея Михайла Горіння п'ятирічної давності. Вона не реалізувалася, цей пояс розірвано Лукашенком, президентом Білорусі.

-- На міжнародному семінарі «Підтримка та правовий захист полікультурності в плюралістичних суспільствах», що проходив з 20 по 23 травня в Києві, учений секретар Інституту національних відносин і поліології НАН України Віктор Котигоренко піддав сумніву доцільність положень Конституції про титульну націю, корінні народи і національні меншини. Виражаючи, ймовірно, позицію не лише свою, а й усього Інституту, доповідач закликав відмовитися від пріоритетів будь-чий із вищеперелічених категорій населення України. Його підтримали чимало присутніх. У цьому класі як можна оцінювати відсутність в Україні Концепції національної ідеології як ідеології поступу українського народу?

-- «Просвіта», слід нагадати, виступала ініціатором не одного форуму, «круглого столу». Ми проводили спеціальний конгрес ще чотири роки тому, присвячений державній ідеології. Наши ініціативи, на жаль, підхоплюються не в нас, а в тій же Москві. І потім спрацьовують проти нас. Єльцин дав доручення

багатьом державним установам розробити державну ідеологію, підготувати її. Те, що висловлює названий учений секретар на-званого інституту, хай буде на його совіті. Запитаємо, що змінилось, окрім надії, у тих інститутах. Ті старі більшовицькі кадри залишилися, їх ідеологія не змінилась. А якщо вона змінилась, то лише термінологічно. Іхня орієнтованість ментальна, спрямована на Москву, на безлікість, на громадянинів Радянського Союзу, не змінилась і досі...

-- Гідна наслідування, гадаю, позиція країн Балтії у відстовуванні національних інтересів. «Моя політика та соціальні конфлікти в Латвії» -- доповідь на названому заході пана Бориса Цілевича, на противагу доповіді Віктора Котигоренка, засвідчує, що існує її досвід, прийнятий для України як постра-дяньської держави. Канадський варіант, який нам підкидають, підходить для зовсім інших реалій.

-- Безперечно. Тому що нам дісталися у спадок аналогії з країнами Балтії проблеми. У Канаді корінного населення вже фактично майже не існує, його вишили. Ми, слава Богу, перебуваємо в інших реаліях.

-- Якою Україна ввійде, на Вашу думку, в третє тисячоліття Різдва Христового? Наскільки тривалим може бути процес самоідентифікації українців як народу, що створив свою першу Конституцію (Пилип Орлик) задовго до багатьох піонерів інших країн світу?

-- Пилип Орлик -- це трохи формальне посилання. Я б послався передусім на Княжий Устав, де зафіксовано всі норми нашого життя значно раніше. Думка наша випереджає всі наші наміри, як і мрія випереджає дійсність, переходить в мірнія, в наміри. Якою буде Україна? Залежить це найближчим часом від того керівництва, яке матимемо, яке оберемо. В першу чергу від парламенту, від Президента, від виконавчих структур. Від цього залежить перспектива держави: чи вона буде справжньою, а чи постійним додатком до чужого організму, чи вона буде дійсною країною, а чи полігоном для чергових чужих експериментів. Усе це залежить від виришення того, заради чого ми й сходимося тут, у «Просвіті». Наскільки чітким буде в усіх розумінням того, що від нас багато чого залежить і в Європі, і у нас самих і що матимуть наші діти. Або будемо постійно в силовому полі Росії, в колі її впливу, і в цьому сенсі угоди, підписані між Єльциним і Кучмою, дають підстави для занепокоєння, що ми будемо вічними сателітами Москви і ніколи не виправимося на вищий рівень економічний, ми будемо завжди в прив'язці до неї, або зробимо рішучу зусилля, орієнтуючись на Європу, але зі своєю самобутністю, як це чинять ті ж поляки, румуни, італійці, французи, інші...

При всьому тому, що відбуваються інтеграційні процеси на рівні макроекономічному, а виншу, як кажуть, цивілізація диктує своє. Якщо ми будемо людьми, які втратили свою культуру, то разом із тим утратимо свою перспективу на самобутність, на незалежність. Якщо ми будемо просто людьми цивілізації, то ми швидко розчленимося у світі й станемо ніким. Власне на це є спрямовані зусилля багатьох людей в Україні за її межами, щоб Україна стала таюкою. Тому її названі «вчені» секретарі, яких виховала радянська влада, стають інструментом у руках зовсім інших людей -- тоді комуністичної ідеології, а тепер уже невідомо якої. Тож або ми будемо українцями-господарями на своїй землі (але це не значить, що мусимо реалізовувати оте безглуздя, я вважаю провокативне, гасло «Україна -- для українців»), або будемо просто резервантами на своїй власній землі. Від такої перспективи ми відмовляємося раз і назавжди, що її засвідчують визначальні положення Конституції (Основного Закону) України.

Розпітував
Володимир ГЕРМАН

ХРЕСТ ЖИТЬЕДАЙНИЙ

Перший етап відродження, духової очищення України починається з насипання могил (часто—густо символічних) над жертвами національно-визвольної боротьби та встановлення на цих могилах хрестів вічної пам'яті народній. На моїх очах настали могилу та ставили величезний хрест пам'яті убитих москальми ченців Самарського запорозького монастиря укропські патріоти в колишній козацькій Новоселці, а пізніше у Новомосковську Дніпропетровської області.

На моїх очах освячували хрест на могилі полеглих оборонців Закарпатської України під містом Хуст на Закарпатті.

На моїх очах освячували хрест пам'яті полеглих у битві з полками полків козацько-селянської армії Богдана Хмельницького під Зборовом на Германівщині.

Я був свідком встановлення й освячення хрестів на могилах січових стрільців та вояків Української повстанської армії.

Я неодноразово співав-плакав під співожальними хрестами на могилах жертв більшовицького геноциду 1932—1933 років.

Але всі ці хрести, під якими я співав-плакав,

були присвячені мертвим, аби про них пам'ятали жити.

13 червня ц. р. працівники першого осередку Секретаріату Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка поставили на околиці Києва, в Пущі Водиці, хрест—засторогу Живого і Вічного життя. Просвітини розчинили занедбане русло колись слющого джерела з молитвою до Господа нашого Ісуса Христа, аби з його допомогою освіт так, тобою, розчистити нам, свідомим українцям засмічені душі братів наших. Шануванні їх назавше від почути мешканості, другорядності, принизливого схилення перед учорашим «старшим» братом.

Сей Хрест — перший. І так хочеться вірити, що й не останній. Що від нього розстоються подібні хрести по всій Україні, по «нашій, не своїй землі». І ми викарбуюмо на цих незвичайних хрестах: «Люди! Без чистих джерел не буде свободи. Не буде вільної і великої «від Сяню до Дону» України».

Микола ЛІТВИН

«ЗЕЛЕНА НЕДІЛЯ ЛІТО ПОЧИНАЄ»

Під цією поетичною назвою літнього погожого дня 12 червня у конференц-залі столичного Будинку вчителя відбувся фольклорний вечір, який продовжив низку заходів із циклу «Шануймо і відроджуємо звичаї рідного народу». Зорганізували яскраве колоритне дійство Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, Старокиївський районний відділ культури столиці України та Київський міський Будинок учителя.

До зелено-святського кола звичаїв і збрядів, що символізують відродження природи, традиційно належить укладання вінків, водіння «Тополі», русалі... Гармонійно вписується в цей цикл виконання веснянок, троїцьких та петрівчаних пісень... Відроджується природа — відроджується й рід людський, продовжується він народженням дитини. Традиційним і усталеним в Україні є обряд кумування — хрещені батьки числяться своєрідним оберегом дитини...

Кожне дійство заслуговує обширного опису. Але краще один раз його побачити,

аніж сто разів почути: барвище вбрання виконавців, традиційна вишивка, дари природи початку літа — є атрибути, що мілюють око, зачаровують присутніх.

Своє уміння й талант дарували гостям свята фольклорні гурти «Дібріва» з Гребінки Васильківського району Київської області (художній керівник Ольга Гаврилюк), «Дан, Боже» Київської дитячої музичної школи № 3 ім. В. Косенка (художній керівник Ольга Мельник), усюдисутній знаменитий хор «Гомін» під орудою Леопольда Ященка.

У дуброу путь трудів і спочинку, у природи розмаї кличе всіх жохе літо своєю Зеленою Неділею, Трінцю, що символізує нерозривні зв'язки людей з Природою та її Творцем — заступником усіх людей і України-матері. А путь оци із піснею у сув'язі вестиме всіх до осені-труднівниці — з її дарами щедрими, плодами й повними засіками хліба, бо людям, на межі весни і літа з піснею зарученим, природа щедрою віддає у плодоносний благодатний час...

Наш кор.

Слідами наших виступів

ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ
Л. КУЧМІ

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

«Про ситуацію з фінансуванням першочергових програм у галузі культури, зокрема гастрольно-концертної діяльності провідних українських виконавців»

Високоповажний Леонід Данилович!

Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка занепокоєне ситуацією, що склалася в духовно-культурній сфері нашої держави. Протягом останніх п'яти років в Україні проводиться безліч гастролей акторів, виконавців із Росії та інших країн, комерційна діяльність яких не має належного контролю з боку державних органів. Відсутні: реєстрація, облік концертів, вистав, будь-який контроль за системою оплати гонорарів, що диктується тіньовою економікою; більша частина прибутків приховується від оподаткування.

Водночас держава не має грошових надходжень для фінансування першочергових програм у галузі культури, зокрема фінансування гастролей провідних українських виконавців, художніх колективів навіть у межах країни. Це призводить до нівелювання національної культури, стратегічних напрямків її розвитку і прихованого вивозу значних валютних коштів за межі України через прозорі кордони.

Прошу Вас, величаніший пане Президенте, поінформувати: чи є можливість вжити заходів, щоб Кабінет Міністрів розробив і вдосконалів систему контролю за гастрольно-концертною та іншими видами художньої діяльності на території нашої держави з метою зменшення навантаження на бюджет і отримання додаткових коштів на розвиток вітчизняної культури? Чи не було б доцільним видати Президентський Указ з цього приводу?

З повагою

Павло МОВЧАН

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

За дорученням Президента України від 11 квітня 1997 року за № 001/8062-01 Кабінет Міністрів України розглянув депутатський запит народного депутата України Мовчана П. М. «Про ситуацію з фінансуванням першочергових програм у галузі культури, зокрема гастрольно-концертної діяльності провідних українських виконавців».

Інформуємо, що Кабінет Міністрів України отримав 19 квітня ц. р. від Міністерства культури проекти постанови Кабінету Міністрів України «Про організацію гастрольної діяльності в Україні» та «Положення про порядок проведення гастрольної діяльності», підготовлені з метою упорядкування гастрольної діяльності в Україні та забезпечення її фінансування. Ними, зокрема, передбачається створення при Міністерстві культури на господарському засадах уповноваженого органу, який буде проводити цю діяльність, надаючи пріоритетне право і найбільшого сприяння провідним українським колективам і виконавцям.

Тепер ці проекти перебувають на погодженні в міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади. Кабінет Міністрів України на своєму засіданні 15 травня ц. р. планує розглянути порушене в депутатському запиті П. М. Мовчана питання і прийняти відповідне рішення, що сприятиме нормалізації ситуації з фінансуванням гастрольно-концертної діяльності.

З повагою
Віце-прем'єр-міністр України

І. КУРАС

ЧИ ЗДОЛАЄ МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ ГЛУХУ ОБОРОНУ КЕРІВНИКІВ КАФЕДР І ВІКЛАДАЧІВ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ?

23 квітня у Київському військовому інституті управління та зв'язку відбулася науково-практична конференція, в організації і проведенні якої взяло активну участь Київське об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта». Основною темою доповідей і дискусій на конференції було функціонування державної мови у військових навчальних закладах. З'ясувалося, що після проголошення незалежності України Міністерство оборони видало вже декілька директив, які зобов'язують кафедри підлеглих йому навчальних закладів перейти на викладання українською мовою. Остання така директива датована 25 квітня минулого року.

Як засвідчило соцологічне опитування, викладання державною мовою у столичних військових навчальних закладах ведуть лише кафедри українознавства та поодинокі викладачі загальноосвітніх кафедр. Вони дотримуються закону і вимог

МІНІСТРОВІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ генерал-полковникові КУЗЬМУКУ О.І.

Шановний пане Мініstre!

Доповідаємо, що 23 квітня ц. р. на базі Київського військового інституту управління та зв'язку відбулася науково-практична конференція на тему «Українські армії - державну мову і національні традиції». Конференція була підготовлена Всеукраїнським товариством «Просвіта», Конгресом української інтелігенції за участю Головного управління виховної роботи Міністерства оборони та командування Київського військового інституту управління та зв'язку.

У конференції взяли участь і виступили народні депутати України: Голова Комітету Верховної Ради з питань культури та духовності М. Косів та член Комітету з питань оборони і державної безпеки Є. Лупаков. З доповідю виступив начальник Головного управління виховної роботи Міністерства оборони генерал-майор В. Ситник. На конференції були присутні заступники начальників військових вузів та інших військових підрозділів, які відповідають за виховну роботу.

Програма конференції виконана. У доповідях і виступах було висловлено тверде переконання, що Збройні Сили України не можуть так довго залишатися російськомовними і продовжувати орієнтуватися на традиції армії колишнього СРСР, а повинні стати консолідацією силою в Українській державі. Проте, незважаючи на шестиричний досвід розбудови армії незалежної України, на прийняття майже рік тому її Конституції, яко проголосувала українську мову державною, незважаючи на існування ряду керівних документів Міністра оборони України та потенційних можливостей для їх виконання, функціонування державної мови в українській армії належним чином не забезпечується. На цьому тлі привертає особливу увагу той факт, що навчальний процес на багатьох кафедрах військових навчальних закладів досі проводиться російською мовою і за повне впровадження української мови в українських військових навчальних закладах ще нікто відповідально не брався. У такий спосіб українське військо не може стати справді українським. За дорученням учасників конференції члени оргкомітету вивили і узагальнili висловлені в доповідях і виступах рекомендації та пропозиції, про які доповідаємо Вам нижче.

Рекомендуючи Міністрів оборони розглянути на Колегії Міністерства питання про реальний стан справ із функціонуванням державної мови у Збройних Силах та з виконанням директив Міністерства щодо викладання українською мовою у військових вузах, після чого видати відповідний Наказ, у якому окреслити комплекс заходів, спрямованих на підвищення відповідальності керівних військових кадрів за забезпечення виконання мовного законодавства, організацію необхідної для цього методичної бази та стимулювання офіцерів і викладачів. Серед згаданих заходів бажано передбачити:

- 1) персональну відповідальність начальників інститутів, факультетів та начальників (завідуючих) кафедрами за виконання Накзу Міністра і директив Міністерства;
- 2) включення до кваліфікаційної характеристики випускника військового вузу володіння державною мовою;
- 3) збільшення кількості навчальних годин на курсах української мови, українознавства та створення курсів української мови при кафедрах українознавства;
- 4) започаткування матеріального стимулювання офіцерів та викладачів, що ведуть виховний і навчальний процес державною мовою;
- 5) сприяння створенню і діяльності осередків «ПРОСВІТИ» у військових частинах і навчальних закладах, виготовленню її інформаційних стенів;
- 6) сприяння рухові військовослужбовців, зокрема курсантів за професійне оволодіння українською мовою;
- 7) проведення атестації на володіння державною мовою офіцерами і викладачами під час їх призначення (обрання) на педагогічну роботу;
- 8) вказівку про врахування ставлення начальників (завідуючих) кафедр та викладачів до дотримання чинного мовного законодавства під час чергового переобрбання на свої посади;
- 9) вимогу про систематичний розгляд питання про стан функціонування державної мови у навчальному процесі на вчених родах військових навчальних закладів і засіданнях кафедр.

Представники «Просвіти» і КУІНу в оргкомітеті конференції підтверджують висловлене раніше лідерами цих організацій бажання зустрітися з Міністром оборони для конструктивного обговорення питань, пов'язаних з патріотичним вихованням та функціонуванням державної мови у Збройних Силах України.

Члени оргкомітету конференції:

А. Погрібний
від Конгресу Української інтелігенції;
Ю. Гнаткевич
від Всеукраїнського Товариства «Просвіта»;
полк. В. Кочерга
від команд

До редакції газети «Слово Просвіти» надходить багато листів, автори яких уболівають за долю України. Особливо часто пишуть про мову. І це цілком зрозуміло, бо народ живе доти, доки живе його мова. Саме завдяки мові український народ, упродовж століть розкиданий між різними державами, зберіг себе як етнічну спільноту. За часів перебування в Російській імперії, особливо в її більшовицький період, українська мова зазнала безліч утрат і не зникла остаточно тільки завдяки своїй давності, глибокій укоріненості в рідину землю.

Після здобуття Україною незалежності здавалося, що українська мова досить швидко поверне собі втрачене, опанує ті сфери поширення, з яких була витиснена мовою колишньої метрополії. Однак минає шостий рік юридично незалежної України, а наша мова досі не стала повноправною господинею у власному домі.

Причин такого стану більш ніж досить, але найголовніша, як справедливо зазначає в своєму листі заступник голови Івано-Франківської міської «Просвіти» п. Володимир Ференц, полагає в тому, що українська мова не має правничої підтримки в нашій державі. Оскільки влада виявляє нерішучість в обороні української мови, у відстоюванні її законних прав, антиукраїнські сили дедалі більше розпередіються. Знаходяться «кваліфіковані» тлумачі десятої статті Конституції України, які обминають перші два абзаці і починають читати згадану статтю з абзацу третього, де йде про мови національних меншин.

Зросіщеність населення окремих теренів України ці тумачі подають як історично зумовлене явище, тож змінити тут, мовляв, нічого не можна. З усіх національних меншин одна (російська) має такі переваги на мовний ниві, яких бракує навіть корінні нації. Коли вмикаєш телевізор, то створюється враження, ніби перебуваєш не в Україні, а десь у російській глибинці. Можна скільки завгодно обурюватися тим, що наші спортсмени не розмовляють українською мовою. Міс-Україна

З початку року редакція газети отримала майже дві тисячі листів. Не завжди ми мали змогу дати відповідь нашим адресатам чи надрукувати їх звернення на шпальтах газети, але всім висловлюємо вдячність: низький вам уклін, донори «Слова Просвіти»!

на всі україномовні запитання кореспондента відповідає по-російському, хоч і вивчає іноземні мови. Автори різних телепрограм замість того, щоб дотримуватися мовного режиму самим і спонукати до цього інших, тільки й чекають, щоб інтерв'юовані заговорили по-російському, і переходити на ту мову.

Сергій Тигипко, Іван Біжан, не кажучи вже про Мігченка та Кінажа.

Усі ці та подібні до них люди не знають чи не хочуть знати, що будь-який народ, у тому числі й український, не мусить у всій своїй масі володіти й послуговуватися мовою близьких чи далеких родичів, маючи свою. Під час чужомовних виступів державних чиновників українці почиваються незатишно на рідині землі. Отож, підкреслимо ще раз, українська мова потребує правового захисту держави. Та про який правовий захист може йтися, коли державну мову нехтують депутати парламенту і сам генеральний прокурор України? Чи можна таке уявити в будь-якій цивілізованій державі? В Україні часто приїжджають представники різних європейських і світових організацій, аби перевірити, як у нас із правами національних меншин. Це дуже добре. Але чомусь ніхто не цікавиться, чи має українська мова всі належні права у власній державі?

Не має, на жаль! Но не виконуються перші два абзаці десятої статті Конституції: «Державною мовою в Україні є українська мова».

Держава забезпечує всеобщий розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України».

Балаки про перевагу прав людини над правами нації не варти нічого, бо не може почувати себе в правах людина, належна до безправної нації. А нація, мова якої має хоч якісь обмеження на своїй землі, неповноправна.

Олександр ПОНОМАРІВ

Репліка

ЧИ Є НА ОБОЛОНІ ВУЛИЦЯ СЕВЕРНАЯ?

Ні, якщо вірити міським довідникам, такої вулиці ні на Оболоні, ні в Києві взагалі немає. «А в чому річ?» — запитає читач. А в тому, що на вітровому й боковому склоні кількох маршруток, що за 50 копійок везуть людей від станції метро «Мінська» у бік Дніпра, дублюючи маршрут тролейбуса 24к, чорним по білу великими літерами написано «СЕВЕРНАЯ». Цей факт є надто дивним, бо на тролейбусі 24к теж чорним по білу написано «ПІВНІЧНА». На будинках, що на вулиці, до якої прямують обидво згадані транспортні засоби, теж позначенено «ПІВНІЧНА».

Розмірковую над тим, якими ж усе-таки процесами у нейронних мережах тіє особи, яка вивела своєю рукою «Северная», регулювався сам процес водіння рукою. «І хто взагалі ця особа?» — запитую себе. Може, він якийсь шовініст і вважає, що Київ «руський город»? А може, він якийсь простий чоловік, що втік з колгоспу і хоче показати свою грамотність і знання «всікаво і могучево». Але ж за правилами слід у такому разі писати «улица Північна». Якщо його, того грамоті, прізвище Зозуля, то не називає ж він себе Кукушкою. Найскорше жодні процеси у нейронних мережах нашим художником не керували. А водила рукою бездумність, хамське ставлення до українського слова, відсутність пам'яті, в якій мало б бути записано, що він українець, що живе у столиці Української держави, у Конституції якої зазначено, що державною мовою в Україні є українська. Нічого тут, зрештою, дивного немає, бо не один такий грамотій у Києві живе. Дивно інше. Поряд з зупинкою таксомотора і тролейбуса стоїть приміщення Мінської районної держадміністрації, керівники якої все це бачать і читають номери таксомоторів В 2147 КІ та 51128 KB. Які асоціації виникають у них, коли їхній погляд зупиняється на табличках названих таксомоторів? Мабуть, такі ж самі, що з'являються під час відвідин оболонських гастрономів, у більшості яких у хлібному відділі над українським хлібом гордо виведено «хліб український».

Тут таки, неподалік від районної адміністрації, зупиняються таксомотори ще одного маршруту. На них написано: «метро Мінська — площа Шевченка. Ціна 50 коп.». Отже, все-таки є в Києві світлі голови, які знають, у якій державі вони живуть.

Георгій ПІЛІПЮК

УНІВЕРСИТЕТ «ПРОСВІТИ» ДІЄ...

Рівненське обласне об'єднання «Просвіти» провело реорганізацію свого давнього дітища — Народного університету з тим, щоб розширити тематику, залиучити слухачів, поновити лектуру.

На Великодні свята відкрився філіал університету в Центрі українського кіно «Просвіти», де працюватимуть кафедри: історії, якою завідуватиме кандидат історичних наук, старший науковий співробітник обласного краєзнавчого музею Гурій Бухало; кафедра права, яку очолюватиме заступник начальника обласного управління юстиції Поліна Плахтінко; народної та нетрадиційної

медицини — завідувач гомеопатичною аптекою Модест Годлевський; народознавства — Алла Українець, яка керує відділом етнографії обласного краєзнавчого музею; «сільський господар» (сад-город, пасіка) — керуватиме Олександр Галатюк, кандидат ветеринарних наук, заступник директора Інституту епізоотології, доцент і. наречті, кафедра політології, яку очолить досвідчений лектор, член обласного правління «Просвіти» Микола Рудик.

Євгенія ГЛАДУНОВА,
заступник голови правління
Рівненського обласного
об'єднання Товариства «Просвіта»

ЯК ПРОЖИТИ НА ЗАРПЛАТУ?

пенсій хоч би до 71 гривні. Мало! Мінімальна заробітна плата повинна покривати затрати на іжу, житло і транспорт. Не треба забувати, що ми живемо не в Африці і треба ще вібріратись та взувається. Зарплата повинна бути не менше 120–130 гривень. Але уряд говорить, що не може піти на такий крок. Можна порадити законодавцям, що бурядовцям, замість міністерських зарплат, почали виплачувати по 17 гривень на місяць доти, доки міністри не підуть геть або, що більш імовірно, знайдуть можливість збільшити зарплату та пенсії хоча б до 71 гривні.

Нині, коли ціни на товари і вартість комунальних послуг наближаються до середньоєвропейських, можна зробити висновок — я повинен одержувати середньоєвропейську зарплату. Для того, щоб підприємство (державне, акціонерне, приватне) могло платити таку зарплату, треба, щоб воно платило менші податки, могло працювати і розвиватись економічно. Податки не повинні додаватись до обігових витрат та не повинні перевищувати 25 відсотків чистого прибутку.

Особливу увагу треба звернути на тих, хто працює на експорт. Чим більш науковомістку продукцію випускає підприємство, тим менше воно має сплачувати мита і податки (до 10 відсотків чистого прибутку), — підприємство сплачує суміжникам за якісні комплектуючі вироби, високу зарплату своїм працівникам за гарну роботу, розробку нової технології на світовому рівні. У свою чергу, підприємство повинно збільшувати обсяг експорту і повернати валюту у вигляді грошей або комплектуючих. Усі кошти, спрямовані на технічне переобладнання підприємств, повинні звільнитись від податків.

Україні необхідно розвивати авіа- та суднобудування, виробництво електроніки та електротехніки. Ці галузі

підприємець, сплативши 25 відсотків чистого прибутку, має вільно розпоряджатись коштами, що залишились, розширяти свою справу, купувати потрібні речі або прогуляти їх, але бажано, щоб усе це ви робив у межах України. І підприємству, і підприємству не обов'язково знати, куди і для чого використовуються податки, вони повинні тільки вчасно і сповна ці податки сплатити.

Куди і для чого використовуються податкоплатників, має знати передусім місцева влада. Всі області повинні себе повністю фінансово забезпечувати, і водночас вносити певний відсоток своїх прибутків у державний бюджет — це десь 20—25 відсотків. Усі інші кошти залишаються в розпорядженні місцевої влади, котрі вона використовує на першочергові потреби. Для підприємств об'єктів культури, науки, медицини треба створювати благодійні фонди. Держава не бере в цьому ніякої участі, окрім однієї, — всі пожертви від фізичних та юридичних осіб, а також діяльність усіх благодійних фондів цілковито звільняються від податків.

Сьогодні частка заробітної плати в національному прибутку України становить близько 5 відсотків. Це дуже мало в порівнянні з країнами Європи, де цей показник досягає 40—60 відсотків. Такий мізерний відсоток не дозволяє людям покривати свої витрати на харчування, житло, ліки, транспорт. Зараз уже більше половиною родин України не можуть вчасно сплачувати комуналні послуги. Якщо найближчим часом частка заробітної плати в національному прибутку нашої країни не буде збільшуватись, то на українській економіці, а також на самій Україні можна буде поставити хрест.

О. ЩЕТИНІН,
м. Запоріжжя

«ТАКЕ ІНШЕ» — ГЕНОЦИД МОВИ Й КУЛЬТУРИ?

Здається зрозумілим, що тільки рідна мова є основою національної самосвідомості і національної ідеї. Отже, національну державу можна будувати лише з допомогою її рідної мови. А що робиться у нас в Україні?

Сім років тому Верховна Рада прийняла Закон про мови в Україні, але в Харкові та Донецьку українською виходить 1–2 газети, а в Одесі українськомовна єдина газета побачила світ лише на початку цього року.

Керівники держави, областей, районів, народні депутати продовжують на офіційному рівні користуватися мовою сусідньої держави.

Наприкінці січня по Сумському обласному радіо передали звіт завідуточої відділом освіти Сумського міськвиконкому Людмили Левченко. Коментуючи її виступ, диктор, між іншим, сказав, що українська мова охопила двадцять одну школу міста і ці результати оцінів на «слава Богу». Хоча навіть в українських класах історії і ще деякі предмети викладаються за російськими підручниками, а праця, фізкультура, охорона здоров'я — російською. Концертні гуртки дитячої самодіяльності проводяться повністю або частково на «общепонятному языке». На запитання: «Чому?» — відповіли: «По просьбі родичів».

А ось як обласне радіо пропагує країнське пісенне мистецтво (вибірково):

Дата	Час	Укр. пісні	Рос. пісні
23.10.96	18-20	—	5
01.11.96	18-10	4	10
06.11.96	16-00	—	7
30.11.96	18-10	4	9
14.12.96	18-15	3	8
24.12.96	16-00	—	5

04.01.97 18-15
03.02.97 18-30 1 12

І це в області, де проживає 83 відсотки українців!

У Радіокомітеті пояснюють цю ситуацію по-різому: браком коштів для запису пісень, проханням слухачів. А була ж така відповідь: «Не нравиться — не слушайте!». Головний редактор М. Таранюк обіцяв дотримуватися співвідношення 50 х 50 відсотків. Але все залишилось без змін.

Переважний обсяг російськомовних музичних передач у Сумській телерадіомовній компанії пов'язують із близьким сусідством з Росією та з тим, «що у нашій області проживає чимало російськомовного населення».

А на запитання, чи є порушенням Конституції України той факт, що чимало державних шкіл обласного центру — з російською мовою навчання, відповідають однозначно: «Ні!», оскільки для «переходу на державну мову... потрібний час». Не зрозуміло тільки предмети викладаються за російськими підручниками, а праця, фізкультура, охорона здоров'я — російською. Концертні гуртки дитячої самодіяльності проводяться повністю або частково на «общепонятному языке». На запитання: «Чому?» — відповіли: «По просьбі родичів».

Між іншим, у наших сусідів українська мова у школах, засобах масової інформації не використовується. Ось так по обидва боки кордону втілюються в житті дві ідеології: холопська і імперська.

Виходить, не «мігранти», «шлюби» вплинули на мовну ситуацію (цей вплив взаємний), а «таке інше» — відвертій геноцид української духовності, її основи — мови.

Тому і досі одна частина населення відчуває себе на правах старшого брата, а друга у більшості своїй — грязь Москви, як писав Т. Шевченко.

Деятою статтею Конституції України повинні керуватися усі державні структури області, а не турботою про одну

національну меншину на шкоду корінній нації, тим паче що «певний термін переходу» надержавну мову затягнули майже на сім років.

У Сумах із кількох десятків газет, які продають у кіосках, лише 3–4 є українськомовними.

Введення Харківською міськрадою двомовності, неприйняття Верховною Радою України законопроектів щодо коригування мовної проблеми особистого паспорта, про громадянство свідчать про те, що ст. 10 Конституції України про державну мову трактується різними політичними силами у вигідному для них світі.

А це означає, що жодна проблема стосовно українізації на законодавчому рівні не буде розв'язана (таке ж різночитання, як засвідчили дебати у Верховній Раді щодо Земельного кодексу, стосується і ст. 14 Конституції).

Можна з впевненістю сказати, що в Україні продовжує шаленіти масова русифікація.

З метою кардинальних змін необхідно, на мою думку, вирішити наступне:

— домогтися від Конституційного Суду чіткого визначення змісту ст. 10 та інших статей стосовно самобутності нації;

— прискорити розробку законопроекту про мови і прийняти його Верховною Радою;

— передбачити законодавством санкції за порушення мовних вимог Конституції;

— розробити програму впровадження державної мови в усі сфери суспільного життя і вжити заходів до її реалізації.

Масмо надію, що створена при Президентові України Рада з мовою політики очолить, спрямует зусилля патріотів на відродження національної Української держави.

Слови, взяті в лапки, — з відповіді Сумської облтелерадіокомпанії.

Володимир БУБНОВ
м. Суми

ослаблення Радянської держави, якщо це діяння вчинено шляхом використання державних чи громадських підприємств, установ, організацій або шляхом протидіяни їх нормальної роботи, — карається позбавленням волі від восьми до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна і засланням на строк до п'яти років або без такого.

Міністр, депутат, чиновник держслужби може діяти, а може не діяти. Від того його шкідництво не зменшується. Радянська держава дала про відповідальність за дії чи бездії, а українська — ні. В тій самій Америці такі шкідливі міністри, держслужбовці й до суду не доживають. Нехай спробує томешівський міністр укласти з Україною угоду, яка заходить 25 млрд доларів збитків США. Його проправники будуть ще розраховуватися з державою. А в нас міністр Шмаров тільки однією угодою завдав збитків Україні на 44 млрд доларів США. Це два річних ВВП України! Хто з нас «повинен» на Шмарова, його угруповання, рідної цей борт? Як відповідає УССР чи МБР за наслідки такого правління свого репрезентанта? Мусимо забезпечити той борт усім, чим владоті УССР чи МБР, іх членам та утворені ними структури. Мусимо шукати механізми відповідальності. Одним з них є відповідальність партій, їх блоків за наслідки політики, правління. Інакше — хаос, інокше «закони не діють».

Дехто тепер дотримується принципу: «Поворот, поворот — перестану, а коли богатим стану — вот тоді начну опять я закони соблюдать». Так не станеться. Ті, хто сьогодні краде, а потім планує «ввести в дію закони», жорстко помилляться. Вони не враховують розხваженості суспільства їхніми діями. Саме ця розხваженість і не дозволяє дотримуватися «введення в дію законів». Тоді вже в тих, хто краде, будуть красти. Їх будуть поповноти в посвітах, викроати то карати їхніх дітей, родичів тощо. Цей шлях людство вже проходило. Ті, хто грає від противного, — шкодять і собі, і всьому суспільству.

Тільки беззастережне дотримання домовлених правил гри (Конституції та законів), покарання порушників даст змогу уберегти суспільство від хаосу. Може, тоді кожне скликання верховних законодавців не «маєструватиме» під себе черговий закон про вибори.

Може, тоді черговий МБР чи «Нова Україна», перемігши на виборах і наскрідок держави, управлюючи нею, суспільством, опиняться на посії підсудних. І всі вони будуть відшкодовані, відшкодовані, відшкодовані...

Микола ХАРКІВ
Крим

Відгук читача

ЕСПЕРАНТО — МОВА ПОРОЗУМІННЯ

Шановна редакція!

Випадково відкрив для себе Вашу газету. Прочитав ч. 3 за 1997 р. — усе тут прекрасне і мудре. Ось тільки до статті пані Наталі Околітенко маю одну зауваження щодо мови есперанто. І не тому, що я старий есперантист, а тільки тому, що хотів би, щоб ця авторка прегарної статті, яка має напрочуд своєрідний погляд на, здавалось би, звичайні та самозрозумілі явища, уникала неточностей у майбутньому.

ЕСПЕРАНТО як мова міжнародного сплікування виникла 1887 року. Тобто до початку нашого століття ще не дійшло, коли Людовік Заменгоф опублікував свій винахід. Автор мови не мав наміру створити якийсь замінник існуючим національним мовам. Есперанто створювалося як місія до взаємного порозуміння різномовних людей. То вже пізніше більшовики хотіли використати есперанто для своїх цілей — світової революції і всесвітнього панування...

Окрім того, що фактично жодна з великих держав світу не підтримувала ідею використання есперанто, а Сталін і Гітлер свого часу просто знищували есперантистів, ця мова все-таки мала своїх послідовників у всьому світі. І немало. Видавались книжки, газети, журнали, ведуться регулярні радіопередачі (Варшава, Рим, Ватикан, Відень, Пекін, Гавана...), широку відвідуваність має багато міжнародних зустрічей різних рівнів з використанням есперанто. Ця мова живе і розвивається понад сотню років. І має СВОЇХ НОСІІВ. Іх — мільйони на всій планеті.

Igor DRULY
m. Луцьк

Зробіть замовлення

ЧАСОПИС ПІД НАЗВОЮ «ТРИНАДЦЯТЬ»

В Івано-Франківську почав виходити новий літературно-мистецький та історико-педагогічний часопис під назвою «Тринадцять». Це видання літературної студії Клубу творчої інтелігенції Прикарпаття.

Побачили світ уже чотири номери. В них, зокрема, надруковано уривок з «Євангелія» «Ісус іванайдять апостолів», фрагмент вірша Т. Г. Шевченка «Мен тринаційт минало...» (до 150-річчя від часу написання), розповіді про кіївський журнал «Сучасність і час» та міжнародний слов'янський фольклорний фестиваль «Коляда» в Рівному, про славних батька і сина — міністра військових справ ЗУНР Дмитра Вітовського та начальника жандармерії Станіславського окружного проводу ОУН Ярослава Вітовського, про злочини супроти журналістів у нашій державі і за її межами, про учнів, педагогів і вихователів Івано-Франківських середніх шкіл № 13 та вищого професійного училища № 13, матеріали до 50-річчя злочинної акції польсько-сталинського уряду «Вісла» щодо насилинициального виселення українців з етнічних земель Надсяння і Лемківщини, Холмщини і Підляшшя, вірші класиків української літератури С. Руданського («Про чорнобиль»), О. Олеся («Упав орел»), В. Атаманюка («Вперед мі іdem»), О. Бабія («Маківка»), а також сучасних авторів: Ніни Гнатюк (Вінниця), Тамари Дяченко (Севастополь), Іванни Зубаль (Польща), Я. Яроша (Івано-Франківськ), А. Струка (Москва), дебютанток з Києва та Івано-Франківська — Вероніки Скоробехи, Лесі Медвід і Олени Яремчук, пісні Ю. Канаки та М. Білана, привітання народного артиста України Івана Поповича, для якого число 13 є символічно-магічним, новини з життя письменників, акторів, художників, музикантів... А, наприклад, у квітневому випуску вміщено повідомлення про те, що ілюстрована західноукраїнська газета «Тиждень» у тринадцятому номері розповіла про багатодітну сім'ю зі Львова в нарисі «Тринадцять на прізвище Стасик».

Вартість 1–2 чисел часопису «Тринадцять» — 90 копійок з пересиланням поштою, така ж ціна двох наступних (3–4). Передплату надсилати на адресу редакції: 284000, Івано-Франківськ, Головна пошта, абон. скринька 53. Я. Славичу.

Василь СОФІЮК
м. Івано-Франківськ

В неділю, 25 травня ц. р. до столиці незалежної України, з Півдня і Півночі, зі Сходу і Заходу, з'їхалися молоді просвітяни на свій перший установчий з'їзд. Не було на цьому незвичайному з'їзді ані Президента, ані Голови Верховної Ради, ані Прем'єр-міністра, які так гарно вміють говорити з високих трибун про проблеми підростаючого покоління. А жаль. Во слухати було б що, думати було б над чим нашим найвищим державним достойникам та іхнім нашілтувачам, які заявляють, будіммо в Україні національна ідея не спрацювала лише тому, що наше суспільство – політичне, а не національно-громадянське. Не знаю якого, а мене особисто до глибини душі вразив виступ учениці 10-го класу з Тернопільщини Наталки Барві:

– Ще й тепер, на шостому році незалежності нас хочуть перекопати, що не ДУХ, а ковбаса первинна. Вожді пролетаріату ще й досі проглядають зі шкільних та вузівських підручників, а з радіо і телевізора чуємо чужинську мову. Вона зуничить і з трибуни українського парламенту. Ми отримали незалежність і, як дикун дорогоцінне намисто, почали намистинку за намистинкою розкидати її. Мимоволі стве страшно за нашу державу. А ще коли побачиш Голову Верховної Ради за трибуною сесійної зали під синьо-жовтим прапором, а на першотравневому збіговиську під червоним. Як же можна будувати державу, коли її найвищі достойники, мов персонажі з відомої байки, щосили тягнути державного воза у різні боки?! Закони приймаються зумисне недосконалими, залишаються у них протяги для зловживань у державі. А тому в нас буйно процвітають прости туція, наркоманія, злочинність. Юнак убиває юпака, син убиває матір. ЩОСЬ не так у нашій державі, треба це ЩОСЬ негайно змінювати, треба нам, молодим, займати більш активну позицію. Бо як не ми, то хто?! Но як не тепер, то коли?! Молодь готова і підставляє плече, але на ці несформовані плечі кладуть інколи заважку пошу. Без прошеш не вступиш до вузу, а закінчивши вуз, годі знайти роботу. А тому й руйнуються молоді сім'ї, ламаються молоді долі. Молодь масово виїздить за кордон, щоб там тяжкою працею заробити собі на прожиття. Діти твої, Україно, «на чужині, на чужій роботі»...

Я слухав Наталку й думав, що справді комусь дуже хочеться, щоб не тільки діти наші, а й ми виїхали на чужину, всі, до останнього етнічного українця, «східника» і «західника», як хотіли цього свого часу Сталін із Берією та Жуковим. І замість орати рідний переліг зайнялися на «чужині прокляті» «чужою роботою». А яка ся «чужа робота» я бачив рік тому в далекій Америці. Українські найновітніші емігранти (іх стара еміграція зневажливо називає «новоприбулими») можуть в США хіба що мити до близку унітази багатії, виносили судна з-під немічних перестрілів американців, мити, ризикуючи що-

як не ми, то хто? як не тепер, то ніколи!

куди життям, вікин чікагських та нью-йоркських хмародерів.

Комусь дуже хочеться, щоб ми займались отакою «чужою роботою», а вони тим часом на наші, як сказав літописець, «молоком і медом плинучий» землі будували російськомовну Україну, з політичним, а не національно-громадянським суспільством. Великий Кобзар не чорнилом, а кров'ю свого зболеного серця писав:

Загинеш, згинеш, Україно!

Не стане й знаку на землі...

Щоб цього не сталося, власне й виникло Товариство української мови, а згодом найого базі «Просвіта», яка, як сказав, вітаючи молодих просвітян, її Голова, народний депутат України Павло Мовчан, «у своєму статуті засадничо заявила, що прагне найважливішого – самоіндевідіфікації нації... Ніяка економіка, ніякі реформи не відбудуться, якщо будемо спиралися лише на запозичені моделі. А тому не відбудуться, бо в нас ще й досі українець не ототожнює себе з українцем. У нас ще й досі громадянин України може себе вільно почувати чи в цій державі, чи в будь-якій іншій, не маючи жодної прив'язки, не відчуваючи жодного сентименту до рідного краю... Коли ми, демократи, невеличка щопта людей, ось уже восьмий рік намагаємося переконати парламентську більшість, що без урахування національної специфіки не вивести економіку зі стану комі, то до нас не хочуть дослухатися. Натомість бездіяльність свою прикривають урапатріотичною фразеологією. Але сьогодні вже всі бачать, що фразеологія їхня бурхливо розвивається, а конкретна справа стоїть на місці. Більше того, вона занепадає. Тож як нам зрушити нашого державного воза з місця?

Як досягти того, щоб живлючі соки національної ідеї, які так необхідні сьогодні для економічних та аграрних зрушень, наповнили й застугонили артеріями хвого державного організму?»

Молоді просвітяни, представники Донецька, Луганська, Криму, Києва, Запоріжжя, Дніпропетровська, Львова, Тернополя, Івано-Франківська та інших міст і сіл ненайкі України на це архіважливе для нас усіх питання відповіли вустами Андрія Довганюка. Голова «Молодої Просвіти», складової частини Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка сказав, що «саме в переломні моменти, коли історія ставила наш народ перед вибором бути йому чи не

бути, молодь відіграла надзвичайно велику роль, позиція її була визначальною і максималістською. Згадаймо українських січових стрільців, героя Крут і Базару, воїків легендарної УПА. Згадаймо студентську голодівку 1990 року, коли молодь у Києві на майдані Незалежності голосно й безкомпромісно заявила свій протест прокомуністичному уряду. Сьогодні, в ім'я святої ідеї, від нас, молодих, вимагається не жертва свого життя, а, як сказав Іван Франко, «невтомна тиха праця», здатність будувати й міняти наше життя на краще. «Молода Просвіта» ставить собі за мету допомогти молоді самоутвердитись, вибрати правильний життєвий шлях. Покликана формувати у неї такі риси, як професіоналізм, дисциплінованість, виховувати молодих людей в дусі патріотизму й любові до української культури, мови, традицій, «Молода Просвіта» зробить все від неї залежне, щоб у її лавах вирошли і сформувалися зачуті президенти і прем'єр-міністри, голови Верховної Ради, політичні і громадські діячі, які ставитимуть понад усе не вузькопартійні чи кланові інтереси, а почуття національної гідності, любов до України та її народу».

Голова Київської міської організації Павло Карайченцев переконаний, що виховувати лідерів це благодорізна справа. Але не менш благодоріжно виховувати і радівих громадян свідомими українцями.

– І це ми, – сказав Павло, – уже робимо. До нас потягнулися молоді люди з вулиці. Багато з них не володіють українською мовою на належному рівні. Ми кажемо їм, що це не біда, що ми навчимо їх і української мови, і української історії та культури, але за умови, якщо вони хочуть жити в вільній демократичній великій Україні «від Сиїну до Дону». І вони відповідають, що хочуть, й залишаються з нами. Через деякий час їх уже не треба буде агітувати йти на вибори, не треба умовляти, за кого ім голосувати. Вони обов'язково прийдуть на вибори і проголосують за тих кандидатів у народні депутати, які також хочуть великої України «від Сиїну до Дону».

Заступник голови Молодого Руху Павло Розенко, вітаючи «Молоду Просвіту» з офіційним днем народження, закликав своїх юніх друзів і однодумців не боятися участі в політичних акціях і політичних партіях.

– На жаль, – сказав Павло, – нема в нас ще сьогодні української України, українського уряду, українського президента. Тож бути поза політикою, бути лише пасивним спостерігачем не маємо права. Чи ж це не символічно, що саме «Просвіта» разом з Народним Рухом стали ініціаторами і засновниками виборчого блоку «Рух за народ за Україну».

Делегати від Донеччини, Луганщини, Дніпропетровщини, Запоріжжя, Криму скажилися на тяжкі, іноді нестерпні умови праці. І все тому, що при владі в цих регіонах не демократи, а комуністи й соціалісти. Для них просвітянин, та ще й україномовний – «ізменник» та «западенський агент». І все ж молоді просвітяни на Півдні, Півночі, Центрі, Сході вже збулися й гартують свою волю і свій дух, як колись любили говорити «у класових битвах».

Дуже відрадно було бачити й чути, що вони в цій тяжкій, виснажливій боротьбі не самотні. Молоді просвітяни західних областей, за плечима яких великий досвід батьків і дідів, благородні починання яких всіляко підтримує здебільшого демократична влада, пообіцяли (хоч як це нині й тяжко фінансово зробити) подати побратимам зі Сходу всіляку допомогу. І це обнадіює. Но, як сказав голова Херсонської обласної організації Олег Олексюк:

– Тільки разом ми сила, з якою місцева влада змушена буде рахуватися.

І ще він сказав, як на мене, золоті слова:

– Нам треба все зробити, щоб структура організації не нагадувала піраміду, перевернуту з ніг на голову, щоб ми не повторили сумний досвід деяких політичних партій демократичного спрямування, в яких сьогодні на кожного Івана по три гетьмані. Я рішуче проти заражування до «Молодої Просвіти» будь-кого з вулиці. Адже бочку меду можна дуже легко зіпсувати ложкою дьогтю. Майбутніх молодих просвітян вулиця нам не виховаває. Треба йти в дитячі садки і школи, вишукувати там талановитих дітей і працювати з ними, не покладаючи рук, не чекаючи віддачі.

Запам'ятаймося день, 25 травня 1997 року, бо він для нас, озлоблених економічними негараздами, безгрешів'ям, діями бездарного уряду та пустопорожньою балаканітою не менш бездарної Верховної Ради став нехай тендітним, але все ж промінчиком у кінці тунелю. Став надією на воскресіння.

Микола ЛІТВІН

Навчаючись у школі, я жодного разу не зустріла викладачки української мови, яка могла б чітко розтлумачити слова Максима Рильського про словники: «Це пишний яр, а не сумне провалля». І що це за «достиглий овоч» в Грінченка і Дала?

Я не маю права засуджувати моїх сумлінних вчителів за їхню необізнаність — вони самі над цим не замислювалися, а розповісти їм було нікому. Жаль, що сучасна педагогічна освіта не може пояснити майбутнім викладачам цінність знаменитих словників української мови та словників мов інших народів. Справді, нелегко злагнути високий ступінь культури укладання цих словників і якою колосальною за обсягом та за якістю була робота укладачів. Культура — дуже широке поняття. Одне з пояснень цього слова походить з давнього Риму. Мислитель Цицерон дивився на культуру як на поживу для людської думки, що плекає розумові здібності людини. Сучасні науковці додають до цього визначення наступне: культура — це те, як людина вміє застосовувати свій інтелект та знання у житті.

В наш час зросли потреби суспільства у вивчені мов. Все більше людей у роботі та навчанні звертається до словників — і великих академічних, і кішенькових, зібраних на тонкому компакт-диску, і виданих у кількох грубезних томах. Користуючись словниками, ми демонструємо свою культуру — вміння засвоювати та вживати знання, сконцентровані нашими попередниками чи сучасниками у вигляді словників. Справжні, серйозні словники увібрали в себе духовну та матеріальну культуру народів, уміщену в слові. Набуті під час користування словником знання дають нам поштовх до подальшого розумового зростання.

Популярна розповідь про види словників та історію їхньої допоможе Вам правильно вибрати словник і користуватися ним так, щоб отримати найбільше потрібної інформації — поживи для розуму. І досягнути найкращих результатів у практичній діяльності. Тобто, уміло користуючись словником, підвищувати власний культурний рівень.

Перші в історії людства словники були створені в стародавніх Китаї, Індії, Греції та Римі. Історія створення їх сягає в глибину трьох тисяч років. Найперші словники були кількавими, призначеними для перекладу або тлумачними, які допомагали зрозуміти значення слів. Люди минулих епох зверталися до тлумачних словників свого часу, як і ми до сучасних словників-довідників. Вони прагнули з'ясувати значення рідкісних маловживаних, діалектних, запозичених слів, технічних та наукових термінів (які на той час існували). Питання викликали і невідомі слова з Біблії, Корану та інших священих книг. Словники, які пояснюють або перекладають незрозумілі слова та вирази окремого твору чи багатьох творів певного автора, називаються гlosаріями. Гlosарій до Вед — священих збірок гімнів та жертвових формул давніх

індійців — був створений ще у I тисячолітті до нашої ери. У V столітті до н. е. давньогрецький вчений Протогор Абетський зібрав разом та розтлумачив «важкі» слова з творів Гомера. Потреби у глосаріях до священих книг зростали тоді, коли релігії поширювались серед народів, мова яких не збереглася з мовою священих книг цих релігій.

Яскравим прикладом є «Лексикон» Лаврентія Зизанія-Тустановського — перший український друкований словник, який передав і пояснював слова церковнослов'янської мови на українську.

До цього слід додати, що і досі, попри впровадження комп'ютерних технологій та розробку лексикографічної програми, яка не вимагає від виконавців глибокої обізнаності у питаннях мовознавства та культури, створення словників не може позбутися впливу людини, присутності певної особистості. «Словарь української мови» Бориса Грінченка, картотеку до якого, що складалася з 68 тисяч слів, сам укладач перебрав власноручно за кілька років, не тільки демонструє багатогранність та потенціал української мови, але й подає цінний матеріал для розуміння

смак та культурну відсталість свого споживача, є цілком зрозумілим. Потреби освіти, перекладу, науки і техніки, бізнесу і туризму — ось те, чим керується укладач сучасних серйозних словників.

Усі види сучасної лексикографічної продукції навряд чи можна перерахувати. Найвідомішими є термінологічні словники, назва яких говорить сама за себе, етимологічні, які розповідають про походження та історію слів, словники синонімів та антонімів, перекладні, павчальні, тлумачні. Енциклопедії та енциклопедичні словники заслуговують особливого уваги, проте осягнути їх у короткій статті не вдається можливим.

Сучасний ринок словників пропонує нам не дуже різноманітну продукцію. Назв чимало, проте суть у багатьох словників однакова. Як правильно зорінтуватися і вибрати якісний словник, який справді підвищить знання та буде найефективнішим у користуванні? Передусім у словнику, який ви зібралися купувати, спробуйте знайти слова, що викинули у вас питання раніше, а інші словники відповідей на них давали. Якщо словник чітко пояснює або перекладає складні для вас слова, то це є один аргумент на користь того, що потрібен саме цей словник для справи. Пошукайте у словнику корисні додатки: таблиці мір та ваги, словникискорочень, хронологічні таблиці історичних подій, список державних свят країни, мову якої вивчаєте, якщо це перекладний, аботлумачний словник іноземної мови. У словниках іноземних мов зверніть особливу увагу на транскрипцію: чи легко її читати, розуміти. Спробуйте вимовити кілька слів, користуючись поданою там транскрипцією. Завжди краще опанувати нескладні правила читання справжніх транскрипційних позначень, ніж читати англійські слова, написані українськими літерами. Це буде ефективніше та серйозніше, навіть якщо ви раніше ніколи не вивчали англійської мови. Подивіться також, яку корисну інформацію подає словник про граматику рідної чи іноземної мови, перевірте наявність стилістичних позначень: офіційно-дловий стиль, архаїзм, сленговий вираз, медичний термін. Якщо у словнику наводяться приклади вживання слова чи виразу в реченні, перевірте, справжні вони, чи штучні. У виборі словників європейських мов «ключовими» для Вас будуть назви відомих серйозних словників: словники Вебстера, Ларусса, Лонгмана, Джонсона, оксфордські словники. «Словарь української мови» Бориса Грінченка може бути рекомендованім кожному з нас — незалежно від віку чи фаху — як незамінна настільна книга — енциклопедія культурних надбань українського народу, втілених у слові.

Словники — наш незамінний, перевірений віками дороговказ у світі мов та знань. Щасливої подорожі!

Марта АРГАТ

ПОДОРОЖІ ЗІ СЛОВНИКОМ

Обсяг словника перевищує тисячу слів, невідомих широкому загалу. Отже, давні лексикографи — вчені, які працювали над укладанням словників, — створювали тлумачні словники в основному по типу глосаріїв, записуючи в них лише невідомі широкому загалові слова. Вже згодом до словників почали заносити всі слова поспіль: і зрозумілі, і незрозумілі. Перший такий словник англійської мови було створено Н. Бейлі у XVIII столітті.

Ішши винаходом лексикографії давніх часів (лексикографія — мовознавча наука про укладання словників) були словники рим та порівняння. Такими словниками користувалися поети. Багато цікавих словників рим було створено у Китаї ще у II ст. н. е. Словники поетичних порівнянь укладали арабські вчені VIII — XI століття.

У народів, які послуговуються абетковим письмом, порівняно недавно з'явилися словники, де слова розташовані в абетковому порядку. Араби перший такий словник укладали VIII ст. н. е. Він називався «Кітаб аль-Айн» Аль-Хаділь Ібн Ахмада. Італійсько-англійський словник Джона Флоріо, слова в якому були зібрані за літерами абетки, вийшов у 1598 році. До цього слова у словниках об'єднувалися у великі групи за темами: природа, сільське господарство, ремесло, людські стосунки, наука, релігія тощо.

Довгий час створення словників було справою однієї людини, і тільки у 1612 році вийшов у світ енциклопедичний словник Академії дела Круза, створений колективом авторів. Учені, які укладали в давнину різноманітні словники, могли бути не лише лексикографами, айтологами, проповідниками, алхіміками, педагогами. Укладанням словників займалися найосвіченіші люди свого часу.

культури України, відчуття її духу, осягнення культури нашого народу через слово. Повторити та поліпшити таку роботу ніколи не буде можливим. Застосування виключно штучного інтелекту (гипотетично) у цій справі, навіть використовуючи ті самі джерела, що Й. Грінченко, позбавить можливий дублікат словника належності до місця та часу. Цей приклад — не більше, ніж припущення для прикладу. Проте навряд чи можна заперечити твердження, що машина чи навіть людина — не дуже обіznаний у культурі свого та інших народів мовознавець — зможеть додати найнеобхідніші слова до визначення певного слова, чи не пропустять найяскравішого, найхарактернішого прикладу вживання цього слова у літературі.

Укладання словників у наш час здійснюється за двома принципами: до словника заноситься виключно мовна норма або поруч із нормативною лексикою — жаргон, сленг, вульгарні вирази, слова розмовної мови. Відношення між мовою нормою, архаїзмами та живою розмовною мовою у кожній мові світу різні, вони залежать від історії розвитку мови та певного суспільства в цілому. Стосунки цього народу з іншими, потрібні перекладу з іноземних або на іноземні мови теж диктують свої умови укладачам нових словників. Правильно визначити, які словники необхідні на разі в суспільстві, — складне завдання для лексикографа. Це, звичайно, стосується серйозніх мовознавців, а не авторів сленгових розмовників. Іхні «твори» лише задовольняють попит на подібну продукцію в сучасному суспільстві, маргінальному в культурному плані. Те, що словник лайки тільки плекає поганій

«Негритянські квартали» Києва

Kолись, за радянського режиму, коли ще були живі здорові такі архаїзми, як пionerін та komsomol, підлітки «ставали дорослими», випалиючи першу цигарку в чужому під'їзді. Криза та крах комуно-більшовицького монстра вихлюпнула «на-гора» неміряну кількість «заборонених плодів», і ситуація докорінно змінилася.

В уяві радянського школяра слово «наркоман» маловало образ такого собі волохатого улюблютка у пошматованіх джинсах і футбольці з англомовним написом. Рух хіппі (молодіжна «хвороба» Заходу 60—70-х р.р.), прибічники якого «культурно» вживали наркотики, зачепив Совєтщину пед-пед. Були у Союзі і хіппі, і панкі, і металісти, але вони становили дуже незначний відсоток молоді і з'явилися на хвилі захоплення культурою «загиваючо-

го заходу». Навряд чи ці явища були наслідком справжнього соціального протесту, хоча і співає російський рок-гурт «Чайф»: «Я став металістом під пionерський барабанний дріб» (цитата неточна).

Людські чесноти — категорія змінна. Вади ж — залишаються. 99 відсотків сучасної української молоді «слихом не сликали» про філософію хіппі, але слово «маріхуана» їм відоме. «Нірвана» для них — це не «щось» із буддизму, а назва американського рок-гурту і (переносному значенні) — комплекс відчуттів під час прийому наркотиків. До речі, левова частина молодих людей знає про них не «на пальцях», а із власної (хоч би одноразової) практики.

«Дістати» наркотики, особливо легкі (тут ж маріхуану) у Києві неважко. Найвидомішими «негритянськими кварталими» столиці є П'ята просіка у Святошині, район станції

метро Оболонь і Студмістечко біля колишньої ВДНГ. До речі, в останньому порядкують справжнісні негри, у яких можна купити не лише відходи конопляної промисловості, а і щось «важче» — приміром, геройн.

Наркоманія у молодіжному середовищі — це нагальна проблема сьогодення. І шляхи її розв'язання у суцільній темності абсолютно невиразні. Потрібне одне — АЛЬТЕРНАТИВА. Наша газета вже писала про «метадонову програму» (див. «Гурт» ч. 1). Але на її реалізацію потрібні кошти, яких у держбюджеті — катма.

Можливо, проблему спроможні бодай частково вирішити молодіжні організації. Звісно — шляхом залучення юних наркоманів до активної громадської діяльності. «Молода Просвіта»! Ти чуєш?

Олекса Юр

Сучасне студентство — це в минулому життєнія, яких учили, що пайорумпішою людиною на землі був Ленін. Про нього знали більше, ніж про своїх дідусяв та бабусь, яким колись Ленін на II з'їзді комсомолу обіяв жити при комунізмі. Наші діди-прадіди будували суспільство на базі марксово-ленинських цитат, які вважались істиною. Мої батьки замолоду намагалися знайти причини всіх проблем й відповісти на те, як роз'язати їх, у багатотомниках Маркса, Леніна, у трилогії Г. Серебрякової, до читання яких спонукали їх мене. Та все марно. Вчення Маркса базувалось на виробничих силах минулых віків. Товари, якими оперував Маркс, — це кирзові чоботи, куфайка, молоток. Найвище досягнення технологічних рівнів — парова машина і ткацький верстат. Генетика, кібернетика, телефонекс, міжконтинентальна авіація, комп'ютери та інше тоді ще не існували, а основний закон кібернетики — науки, яку Радянський Союз довго не визнавав, — гласить: «Із збільшенням об'ємів та складності систем ідея жорстко регулювати їх функціонування стає гальмом». Наші батьки і будували соціалізм так, як вимагала радянська влада, котра намагалась керувати законами діалектики. Але ж ці закони об'єктивні. Капіталісти їх вивчали, спостерігали за експериментом «побудови комунізму» й узгоджували свої дії із законами діалектики.

А що ж робилося на нашій багатостражданній землі? Невже не бачили люди, куди йдемо? В ім'я чого були страждання? Що витравлювалось із пароду? Любов до землі, до праці.

Мого прадіда розкурулили, а праця було я добре пам'ятаю. У 1933 році в ней від голоду після узаконеного пограбування померло п'ятеро дітей і чоловік. Тому монолог старого Корнія з роману Уласа Самчука «Марія» міг бути монологом і моєго прадіда Івана. Суть його в тому, що старий Корній пригадує, з чого починалась його «куркульська» оселя. З рівчака та забур'яненого поля, з однієї вишині та збирания дичок, з роботи до сьомого поту, бо «ти не для себе родився... Силу твою, кров твою потребують поля, земля». І не думалось, хто з'єсть оту пшеницю, овочі. І раділи люди, що «свобідно» могли виконати Божий наказ: «В поті лиця твого будеш ти істи хліб твій». Якій же гріх робив селянин, встаючи вранці разом із сонцем, дбаючи про благоустрій свого житла та господарства, виростиши «з однієї корови шість», «з десяти родючих дерев двісті», окультуривши «з двох десяти землі дванадцять»! За що ж було взивати трудівника «своловотою», «кулаком»? Що не хотів віддавати своєї праці даремно ійти з простягнутою рукою в комунію? «...Щоб я, що цілій вік лів пит, що витворив стільки хліба, яким можна прокормити цілу державу, йшов до отої комунії і там щовечора наставляв старечу руку, щоб мені якій-небудь Янкель давав кусень главкового хліба? О пі..! Кликнітися над собою ні одна розумна людина, хай навіть як я, стара, не дозволить».

Ні купити роман, ні повістю його прочитати мені поки що не вдалося. Бо продаються скрізь неукраїнські книжки в яскравих обкладинках, які частіше школять, ніж щось дати розуму чи серцю.

Моя бабуся і прарабуся жили в селі й усого в них було вдосталь: і молока, і м'яса, і овочів. Та після їхньої смерті мої батьки майже задарма віддали ту оселю чужим людям, у яких вона швидко забур'янилася і потемніла. Бо нема в нюхах хаятів ні хисту, ні любові до землі, ні працелюбства. А якій же там був рай! Хоч старі й поливали його потом.

Чи не є наслідком розкурулювання теперішні будинки престаріліх, бездомні діти та прохачі при такій кількості родючих земель на Україні? Чи не тому в багатьох місцях «диким зіллям здіймається степ і рягочеться з неба і Бога»? Чи не покинуті села та самотні старі в них свідчать про згубну політику радянської влади?

Сучасне безробіття є парадоксом для такої багатої на черноземі держави, як Україна. Знепінення людської праці і байдуже ставлення до її вдосконалення — результат того, що характер суспільного виробництва не відповідає справді

У СВІТІ ВЛАСНИХ КОНЦЕПЦІЙ

універсальним формам людської праці. Наші селяни обробляють ґрунт сапою та лопатою, вичиняють шкіру висівками, шиють взуття голкою з наперстком, б'ють масло дерев'яною ложкою. Моя бабуся все життя мріяла про сепаратор, але так і померла, не дочекавшись, поки він з'явиться в магазині. А товари широкого вживання за сучасною технологією всі розробляються за кордоном.

Як же нам стати господарчим суб'єктом економіко-правової діяльності? У кого вчиниться? Основою будь-якої економіки є працездатне населення. Невже наша влада, керівні структури ще не визначили три економічні проблеми кожного суспільства:

- 1) які товари і послуги повинні вироблятись та в якій кількості;
- 2) за допомогою яких ресурсів, за якою технологією та ким будуть вироблятись товари;
- 3) ким та яким чином товари та послуги будуть споживатись.

Можновладці, що користуються імпортним високоякісним товаром, можуть і не дбати про свій народ. Їх до цього піхота і не спонукає, а совість мовчить. А журнал «Економіка України» та інші видання з економіки читаються важко, бо в них в основному загальні філософські, політичні, історико-економічні виклади та аналіз деяких аспектів, окремих блоків систем, проблем економічної теорії т. д. І все це таке далеке від конкретної групи людей, підприємств, більшість яких нині не в змозі забезпечити роботою своїх працівників.

Ми, молоді майбутні виробники, зви-

чайно, вибираємо ринкову економіку з соціальною орієнтацією, яка передбачає вільне підприємництво. Розвиток інфраструктури ринку в розвинених країнах світу починається з дрібних власників, які поступово об'єднувались у фірми. Але Україна повинна зробити економічний стрибок. Ми розуміємо, що праця за свою природою є суспільна. Предмети людських благ є результатом сукупної діяльності окремих колективів. А праця окремої людини — вихідний пункт праці інших.

В сучасних умовах ефективна діяльність людей неможлива без взаємопілкування. Бернард Шоу наголошував на обміні інформацією на прикладі яблук. Якщо двое обмінялися яблуками, то в них залишилось по одному яблуку. А якщо обмінялися ідеями, то кожен має по дві ідеї. Отже, без економічної просвіти українцям стати на ноги неможливо. Чи сприяють цьому наша влада, преса, телебачення? Чому так повільно розвивається виробниче підприємництво? Чи не тому, що питання, що виробляти та для кого, вирішується за допомогою цін? Якщо ж заморських товарів, хоч і неякісних, хоч греблю гати, то спробуй конкурсувати з невидимими товарищами, забезпеченими найновішою технікою та технологією. Тут без державної політики та орієнтації економіки на національні інтереси не обйтись. Порядність, патріотизм, висока освіченість, працелюбство та здоровий глупд повинні бути притаманні як державним службовцям, так і представникам влади.

Кожного з нас оголосили державним власником. Але державна політика на виробництво необхідних суспільству товарів не проводиться. Майже всі одягнені в турецьке, взуті в італійське, розмовляють російською, їдять польське. Чи не тому, що народилася нова держава Україна, а законодавці вже майже в років тримають її в пелешках? Нам, молодим, треба згуртуватись, виробити власні концепції, подолати в собі аполітичність і розв'язувати економічні та політичні проблеми разом зі старими професіоналами.

Приємно, що у великих містах молодь залучається до праці для української ідеї. Проводяться вечори, присвячені українським традиціям, письменникам, поетам, громадським діячам. А як же бути нам, на периферії? В магазинах, на базарі майже неможливо купити касети із записами українських виконавців, в інституті все викладається російською мовою. Класичні видання з економіки, маркетингу, менеджменту — переважно переклади російською. Від телебачення створюється враження, що людилі для щастя треба мати лише жуїки та прокладки. А хотілось би читати видання серії «Наука. Економіка. Бізнес» та хоча б іноді спілкуватися з її авторами, відомими бізнесменами, українськими політиками. А також хотілося б відвідувати концерти вітчизняних артистів.

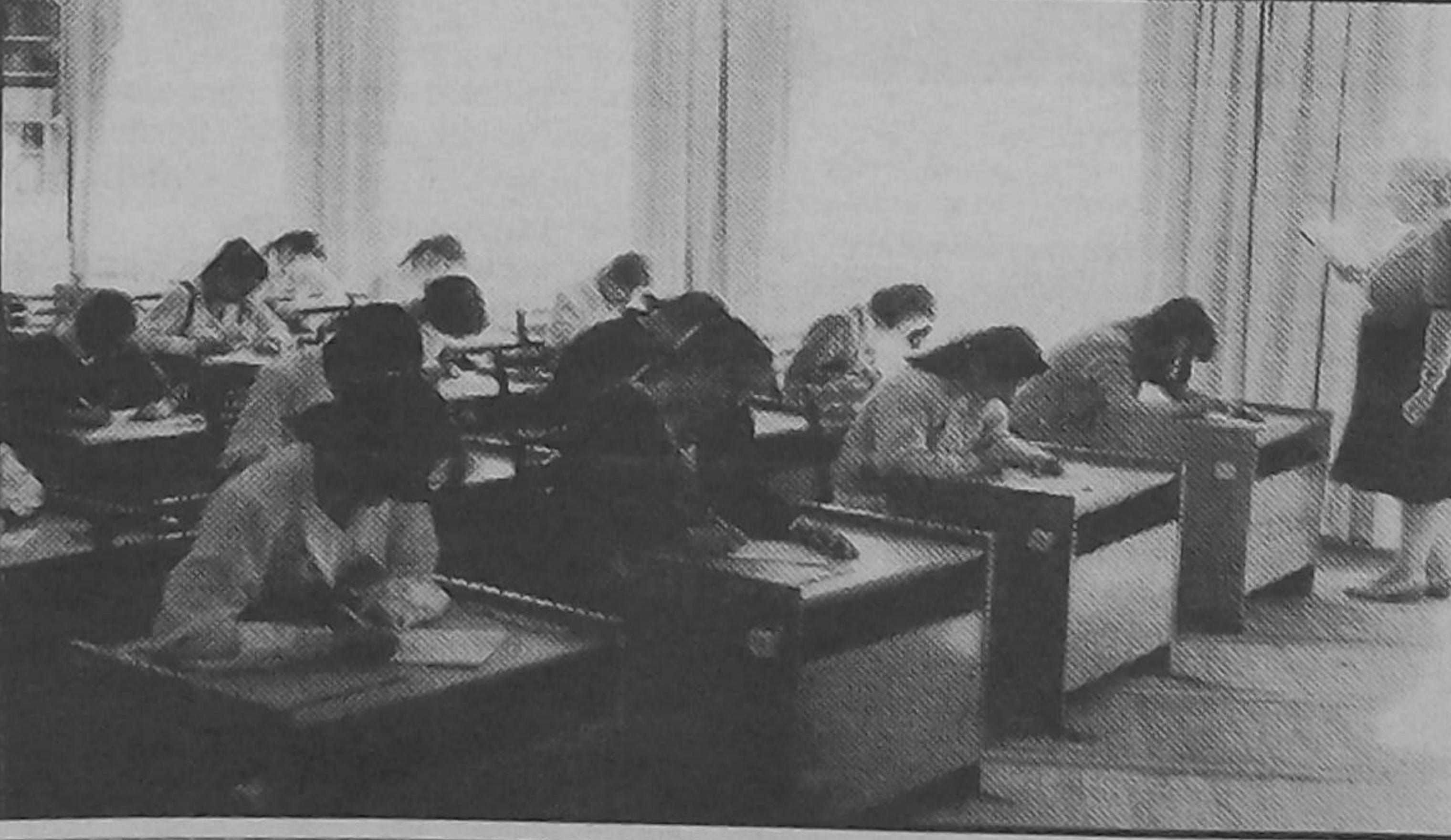
Звертаєсь до українського студентства. Давайте зосередимо наш розумовий і фізичний потенціал на проблемах нашої України — багатостражданної перлини, яку колись Бог намітив для себе, а потім щедро віддав українцям. Почитаймо класиків української літератури і відчуймо їхній біль за знищений рай, який вони будували колись на своїй землі.

Ольга НЕВОДНИЧА, студентка Кременчуцького філіалу Харківського політехнічного університету, член Товариства «Просвіта»

Київський жіночий ліцей — «Інститут шляхетних дівчат» чи заклад нового типу?

Київський жіночий ліцей — це елітарний навчальний заклад, створений 1992 року на базі школи-інтернату №13 м. Києва. За свою порівняно недовгу історію він уже встиг стати явищем в українській освіті сучасності.

Директор КЖЛ, пані Світлана Алексєєнко, вважає, що відновлювати систему жіночої освіти у дореволюційному її вигляді недоцільно. Натомість краще взяти все найліпше, що існує на модерному етапі розвитку освітнянської науки, і просто вкласти в нього глибинний, вічний зміст. «Головне — не освіченість. Головне — виховання» — вважає пані Світлана КЖЛ для неї — це і «школа-

родина», і школа милосердя. Останнє має цілком реальне втілення. Справа в тому, що із створенням КЖЛ інтернат (до речі, спеціалізований, для дітей — «сердечників») не припинив свого існування, а продовжує діяти паралельно з ліцеєм (в якості початкової та середньої, до 8-го класу, школи). Тож програма виховання в дусі милосердя та особистої відповідальності діє.

(Далі буде)

**Лесь Василишин
Світлана Омелька Попіла**

«Червона рута» у Харкові...

У культурі будь-якого народу є явища, значення і вплив яких на культурний процес у цілому важко переоцінити. Чимось подібним у царині сучасної української музики є фестиваль «Червона рута».

За всім років свого існування фестиваль явив Україні і світові безліч талановитих виконавців. Кожен етап фестивалю обов'язково стає подією щонайменше всеукраїнського масштабу. Ще не так давно вся «відсянудонівська» молодь співала «Підпільника Кіндрата» або «Сірка собаку», а вже новий, цьогорічний, фестиваль відкрив багато нового та оригінального.

До Харкова наша група (молоді просвітія Києва) прибула вранці 7 травня. Нас чекали два гала-концерти на найбільшій у Європі площі Свободи. Багато з нас були у столиці Слобожанщини вперше, і тому нас неприємно вразила зрусифікованість міста. До речі, самі того не усвідомлюючи, ми мало не на кожному кроці ставали центром уваги. Веселій гурт сучасних молодих людей -- це в умовах Харкова є чимсь нечуваним.

канах відповідної місткості. Назагал міліції порядок утримати вдалося. Хоча «люди в погонах» подекуди (мабуть, від хвилювання) були надмірно суворими.

Ми мали багато часу, щоби близче познайомитися з Харковом. Столиця Слобожанщини — гідний суперник Києва. Негативні враження — смітник біля Покровського собору і занадто ретельні контролери у транспорті. Невже київські студенти справляють враження мільйонерів?

Додому, до Києва, ми поверталися разом зі «Скрябіним». Шкода, що в різних вагонах. Але порозмовляти і сфотографуватися устигли.

Останнє враження (вже вранішнє, київське) — заспані «скрябіни» нетвердою ходою чимчикують до зупинки таксі. Свята завершилися, знову почалися будні, які так і хочеться назвати словом «похмілля».

Іванна ШУБІНА

На світлинах: Молоді просвіттяни у Харкові.

... В КІЄВІ

У неділю 25 травня на Майдані Незалежності (в Києві) відбувся заключний гала-концерт фестивалю «Червона рута».

Багаточисельна юрба та море емоцій засвідчили, що в Києві люблять сучасну українську музику. Не тільки популярну, а й альтернативу.

На чудово обладнаній сцені було багато шківов та високоякісної танцювальної музики. Столична молодь була захоплена інтригуючим поєднанням найсучасніших і старовинних традиційно українських мотивів.

Вдало виступила загадкова «русланка» — Катя Чілі. Мав успіх і харківський гурт «Армада» — переможець цьогорічного фестивалю. Особливе захоплення у молоді викликала пісня «Українські студенти най-

кращі у світі». Впродовж концерту кияни зігрівали від холоду поодинокими феєрверками і чудовим освітленням.

Завершился концерт славнозвісною піснею Тараса Петриненка «Україна», яка вибухнула на Майдані Незалежності разом із яскравим багатобарвним фейерверком.

Дуже приємно, що ВУТ «Просвіта» є співзасновником «Червоної руті», а головний режисер фестивалю Василь Вовкун пообіцяв підключитися до ідеї юмісничих вечорниць «Молодої Просвіти» в Українському дому. Маємо надію, що воїн будуть такого ж високого рівня, як і п'ятій ювілейний фестиваль «Червона рута».

Жанна МАРУЩИНЕЦЬ

— Чи стежили ви за грою Віталія Потапенка (команда з Клівленда, NBA). Що Ви можете сказати з цього приводу?

— Чудово, чудово грав Віталій. Але дуже важка у нього команда. Дуже жорсткий, але хороший у нього тренер — Майлк Фротелло. Віталій дуже старається, навіть, на мою думку, надмірно. Але з набуттям досвіду він може стати одним із найкращих гравців NBA.

— Як Ви ставитесь до

їхніх перспектив в Україні?

— Ми всі мріємо про це. Але, на жаль, у Віталія інші плани. Через певні сімейні обставини він не зможе брати участь у чемпіонаті Європи.

— Наскільки ймовірно побачити у складі збірної України Вас?

— Як гравця?

— Так.

— Ні, це неможливо.

— І останнє питання. Як Ви

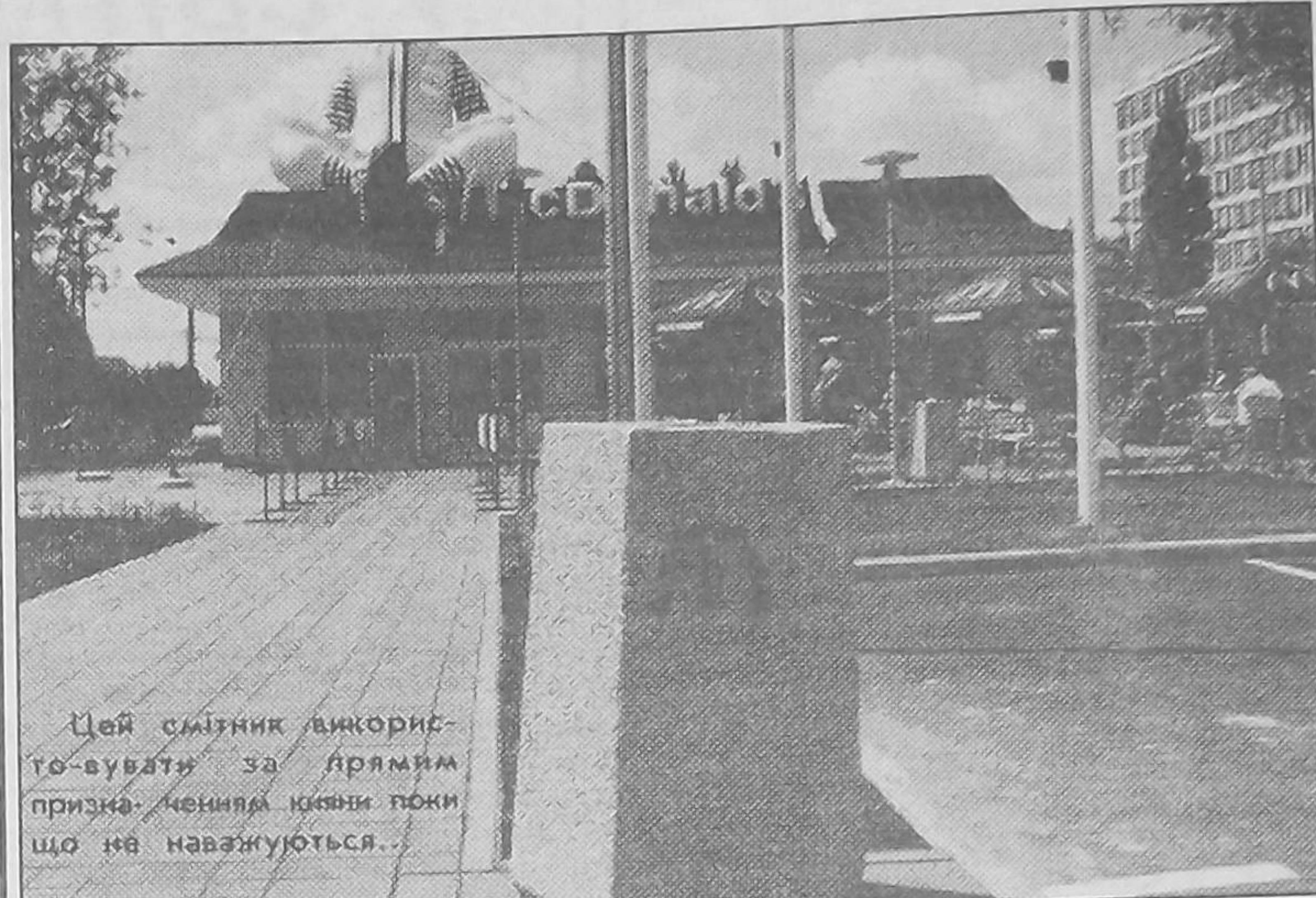
прокоментуєте шанси збірної України на вихід із групи, просування відбору?

— Прогнози — справа невдачна.

Але я сподіваюсь, що це рано чи пізно станеться. Це дуже складно, але можливо.

— Дікую,

Всі дороги ведуть у ... «МакДональдз»

Цей смітник використовується за прямим призначенням: юні вже поки що не наважуються...

Наприкінці травня у Києві з'явилися два ресторани всесвітньо відомої фірми «МакДональдз». Цьому передували рекламний «шум» середньої потужності і довгі лезна черга потенційних працівників під офісом компанії.

Бажаючим працювати пропонували заповнити чомусь англомовну анкету. Приймалися тільки 18—25-річні. Ті ж щасливчики, що нарешті отримали робоче місце, одержують тепер зарплату від 1 грн. 85 коп. (1 умова одиниця) за годину роботи. Ці гроші можна «отоварити» на місці, «перетворивши» їх на гамбургер або чізбургер. До речі, пересичні кияни ще довго звикатимуть до таких англомовних словесних «перлин».

Ну що ж. Звикнути можна до всього. Мені ж зостається просто об'єктивно перелічити плюси та мінуси «МакДональдза». А далі хай кожен вирішує сам.

ПЛЮСИ :

1. Якісне обслуговування
2. Створення робочих місць для молоді
3. Імідж «справжнього» ресторану: затишний інтер'єр, фірмовий одяг для персоналу, меню
4. Уперше в Україні: обслуговування автомобілістів («МакДрайв»)

Post Scriptum: Порада для голодних. Не раджу ставати в чергу до «МакДональдза», якщо у Вашій кишені менше 10 гривень.

Омелько ПОПІЛ

Олександр Волков оцінює перспективи українського баскетболу

31 травня та 1—2 червня відбулися заключні ігри кубка Волкова. Цей турнір вразив усіх своєю географією і ще раз засвідчив, що український баскетбол має велике майбутнє.

Треба відзначити концерн «Денді» та Олександра Волкова, які провели ігри Кубка на досить високому рівні. Незважаючи на всі життєві негаразди та випробування, Олександр Волков залишився таким, яким був і раніше, — скромною, життерадісною людиною, надійним другом, патріотом України, кумиром шанувальників баскетболу. Протягом усього турніру учасники та глядачі залюбки спілкувалися та фотографувалися з видатним українським баскетболістом. Пропоную увазі читачів коротко інтерв'ю з Олександром Волковим.

— Останнім часом про Вас було мало чути. Розкажіть, будь ласка, чим Ви займались?

— Розумієте, я перебуваю у періоді переходу від ролі баскетболіст-гравця до професії тренера чи будь-якої іншої, тісно пов'язаної з цим видом спорту. Я шукав себе, пробував і те, і інше, робив заготовки на майбутнє.

— Наскільки можлива поява Вас як тренера?

— Вона дуже ймовірна. Але спершу не як тренера, а як організатора. У майбутньому все це можливе.

— Чи стежили ви за грою Віталія Потапенка (команда з Клівленда, NBA). Що Ви можете сказати з цього приводу?

— Чудово, чудово грав Віталій. Але дуже важка у нього команда. Дуже жорсткий, але хороший у нього тренер — Майлк Фротелло. Віталій дуже старається, навіть, на мою думку, надмірно. Але з набуттям досвіду він може стати одним із найкращих гравців NBA.

— Як Ви ставитесь до їхніх перспектив в Україні?

— Ми всі мріємо про це. Але, на жаль, у Віталія інші плани. Через певні сімейні обставини він не зможе брати участь у чемпіонаті Європи.

— Наскільки ймовірно побачити у складі збірної України Вас?

— Як гравця?

— Так.

— Ні, це неможливо.

— І останнє питання. Як Ви прокоментуєте шанси збірної України на вихід із групи, просування відбору?

— Прогнози — справа невдачна. Але я сподіваюсь, що це рано чи пізно станеться. Це дуже складно, але можливо.

— Дікую,

Розмову провів Руслан ШУБІН

У рамках науково-практичної конференції «АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ», яку провела Українська Академія державного управління при Президентові України 29 травня 1997 року, відбулося засідання секції «Механізми державного регулювання ринкової економіки». Роботу секції відкрив головуючий — завідувач кафедри економіки і фінансів УАДУ І. Розпутенко. Він окреслив те коло питань, які тим чи іншим чином були порушенні учасниками конференції. Конституційна норма щодо реформування національного господарства в напрямку соціально орієнтованої ринкової економіки потребує науково-теоретичного визначення меж дегрегулювання економіки. Децентралізація, стимулування приватної економічної діяльності як важливі чинники оптимального переходу до ринкової економічної діяльності, на думку І. Розпутенка, примушують суспільство визначитися з такими засобами впливу, як межі втручання держави; механізм управління ринковими перетвореннями; структура влади і рівні управління; державна система стимулування та підтримки середнього і малого бізнесу; сприяння інвестиціям.

Вільний ринок — саморегулююча система, підкреслив проф. С. Дзюбик. Економічну стратегію виживання нації через певні політичні дії упроваджує держава. Для урівноваження можливої авторитарності центральної виконавчої ланки, вважає С. Дзюбик, повинен утворитися своєрідний трикутник: вільний ринок — держава — самоврядування. Без реальної влади на місцях оптимізація ринку проблематична, як і підтримка населенням. Функціонування вільного ринку, унормоване втручанням держави і широкі права органів самоврядування на місцях — необхідні складові розвинутих економік.

Співвідношення категорій регулювання і дегрегулювання ринку в умовах сучасної України визначив доцент кафедри О. Кіліевич. Він висловив думку, що кризовий стан економіки можна пояснити не лише неспроможністю ринкового механізму і державної влади. У перехідних умовах неспроможним виявляється механізм

ЕКОНОМІЧНУ СТРАТЕГІЮ РЕАЛІЗУЄ ДЕРЖАВА

Механізм державного регулювання ринкової економіки в Україні

суспільного вибору, який у розвинутих економіческих системах дає змогу розв'язати вищезазначені проблеми.

Неповноцінності українського ринку і недосконалості національної системи ціноутворення торкнувся у своєму виступі доктор екон. наук Ю. Архангельський. На його думку, осікли ціни вітчизняного ринку не сприяють балансу попиту та пропозиції, не відзеркалюють реального стану фондів і приватизації житла та не оптимізують трудові ресурси, то фактично існує напівринок, а не ринок. Ефективність такого важливого регулятора як ціна дуже обмежена в умовах реального українського ринку.

З методологією розробки фінансово-аналітичних систем для вдосконалення управління підприємством в умовах ринкової економіки ознайомив проф. Ю. Калюх.

Реформи повинні підтримувати насленення, ринкова економіка можлива при вихованні суспільством «економічної людини», здатної до реалізації суспільного вибору. Роль і місце держави у процесах економічного дегрегулювання та приватизації, на думку слухача Академії О. Поплінця, значною мірою можуть бути реалізовані завдяки програмам підготовки менеджерів для ринкових умов.

Аспірант Академії В. Чарнецький вважає, що валютний курс — важливий індикатор політики валютного регулювання в умовах переходної економіки. В умовах ринкової економіки заробітна плата повинна бути головним прибутком.

Є. Драп'ятий, також слухач Академії, звернув увагу на низку ефективність державної політики розвитку і підтримки малого підприємництва. В Україні на сьогодні існує

(але далеко не всі вони працюють!) близько 93 тис. малих підприємств. Польща, яка має значно менше населення, створила умови для існування 1 млн. малих підприємств. Програма розвитку малих підприємств у Росії на 1997—98 роки передбачено 5 відсотків на підтримку малого підприємництва.

Аспірант Академії державного управління при Президентові Білорусі Р. Халфін поінформував про особливості створення спеціальної економічної зони у Білорусі СЕЗ «Брест», СЕЗ «Сіваш» у Північному Криму та СЕЗ «Манганир» у Комишевій бухті м. Севастополя. Він також зупинився на деяких аспектах створення та управління спеціальними економічними зонами в Україні і Білорусі.

На нашу думку, термін «механізм державного регулювання ринкової економіки» точніше визначає функцію терміну ніж міжнардина «механізм». Різниця між наведеними термінами така, як між цілісним організмом та окремими частинами. Сам механізм є засобом реалізації державної економічної політики, яка повинна виходити з концепції економічної безпеки України. Конституційне визначення соціально орієнтованої ринкової економіки поклало край спекуляціям «що нам будувати?» та закликам «будувати хоч якусь економіку!», тому що будувати можна не взагалі, а тільки щось цілком конкретне. Реформування економічного устрою в напрямку соціально орієнтованої ринкової економіки породжує певний дуалізм: ринкова економіка — державне регулювання. Для сучасної України надзвичайно важливо визначити процедуру оптимізації співвідношения між вільним ринком і відповідальністю держави. Системний

підхід до співвідношения та взаємодії таких категорій, як «вільний ринок», «держава», «самоврядування» дозволяють припустити, що держава та самоврядування логічно об'єднуються під назвою «влада», яка здійснює економічну політику. Для суспільно-економічного «трикутника», поряд з економікою (вільний ринок), політикою (влада), браке — права, а саме визначення поняття «державний устрій» як концептуальної основи організації суспільства. Дуже важливо окреслити межі і рівень компетенції різних блоків влади. Життєздатність демократичного суспільства залежить головним чином від політичної волі влади до економічних реформ та їх успішного впровадження. Невизначеність щодо національної структурно-інституційної економічної політики негативно позначається на сталому економічному розвиткові суспільства, відповідним чином впливає на інтеграційні процеси, на органічне відходження національної економіки до системи міжнародного розподілу праці, кооперації та спеціалізації. Випереджаюча динаміка зовнішньоекономічної діяльності на тлі зниження промислового виробництва та ВВП і прогресуючого безробіття не може вважатися позитивним явищем. Пояснити це можна тим, що умовно показник економічної активності дорівнює одиниці і складається з показника рівня зовнішньоекономічної діяльності та внутрішньоекономічної активності. Збільшення зовнішньоекономічної частини одночасно знижує частку внутрішньо. Тому випереджаюча зовнішня економічна активність можлива без втрат ВВП тільки при випереджаючому зростанні продуктивності праці.

Культура економічної діяльності суспільства настільки ефективна, наскільки ефективна податкова система держави. Україна, на жаль, до сих пір не має чітко означеного пріоритету довгострокової, науково обґрунтованої державної промислової політики. Без фундаментальної зміни економічного середовища, в якому невигідно неприбутково виробляти й інвестувати, збільшили матеріальний добробут суспільства неможливо.

**Олександр Лашко,
магістр державного управління**

З роси і води!

репресивної тоталітарної машини, которую вони представляли, системи, что перетворила колгоспника на безправного, безпаспортного раба.

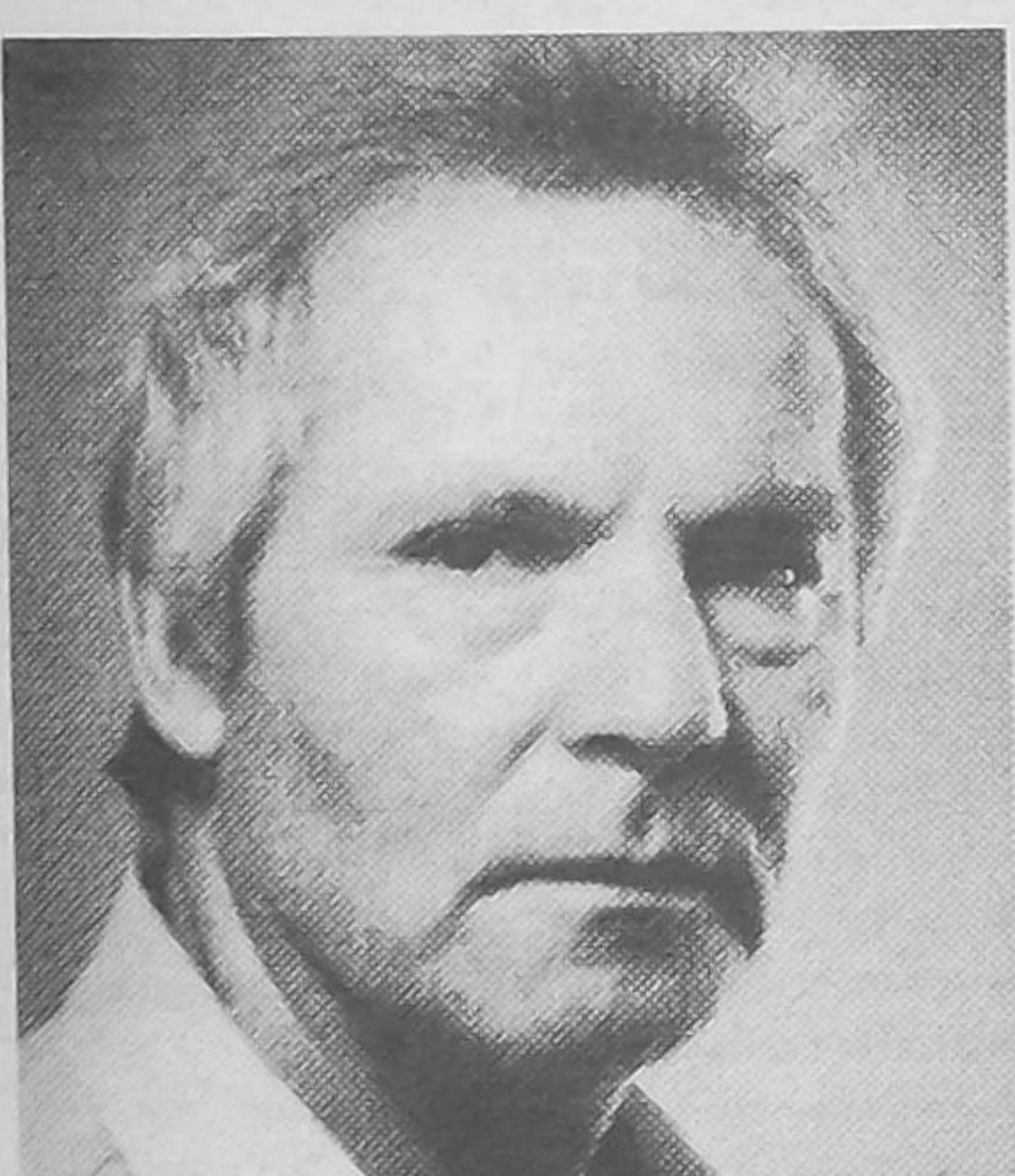
Як свідчать дати роботи над поемою (1963—1994), Микола Томенок упродовж трьох десятиліть « входив » у її безкомпромісну правду, написав твір, що сприймається як втілений у поетичну форму обвинувачливий акт проти партійно-державного пригнічення людини, зокрема сільського трударя. Поема « З трудової книжки матері », хоч ідеється в ній про рідну нееньку автора, ширим словом своїм заторкує долю матері-України: « О люди мої, о народе мій вічний! Чому ж бо твій шлях, скільки й знаєм, — трагічний?... Сумує калина, сумують тополі — правичне коріння української долі... » « Місяць золотить тополі. Золотить мою Україну, з якої зробили руїну — мову забрали, історію вкрали, матерів у замісі та в воду загнали... » Інтонації народної думи звучать у цій болісній сповіді поета перед « всетерпливим серцем » Матері.

Главу за главою гортає автор книжку її мучеництва, але була в неї і праця на жиняному полі, коли материнська душа побожно склонилася перед кожним колоском, кожним зернятком (« Центром землі її було поле житнє. А коли були, як церкви із золотими банями, коли золотими снопами вивершувались... »). Довгими зимовими ночами, крутичи веретено, мати ствала, « очищаючи душу свою від всілякої скверні ».

У ставленні матері до хлібного поля, до пісні, в її жертовний любові до своїх дітей поєт зумів розкрити народний характер жінки-берегині. Автор підносить голос на захист материнства взагалі, звертаючи вістря поеми в сьогоднішній день: « Ми не побудуємо незалежну державу, поки хоч в одній матері близнатиме сльоза в очах ».

За кожним словом Миколи Томенка я відчуваю чисті національні витоки його творчості, його мужність, сердечність, природну доброту, чесне служіння Правді в ім'я розбудови соборної України. Щиро вітаючи поета з ювілеєм, бачу широке поле перед ним, котре чекає його лемеша.

Віктор КОЧЕВСЬКИЙ

**ВІШІРОБУВАННЯ
І ПРАВДОЮ
До 60-річчя Миколи Томенка**

життя, про рабський труд Жінки-Матері на його чорних гектарах, як Микола Томенок. Тож не випадково окремі фрагменти з ще поеми, що прозвучали з вуст автора по українському радіо, викликали великий резонанс у слухачів, цілій потік інших схильникових листів до поета: дяків з них увійшли до книжки замість передмови. Прочитавши уривок з поеми, надрукованій у газеті « Шполянські вісті », землячка автора Ганна Бондар відгукнулася до нього так: « Яку ж ти правду написав! І я згадала, як твоя маті раніками ходила за 12 кілометрів до Мокрої Калинки на уколи, а коли поверталася, то одразу поспішала на роботу в колгосп. І так було до останньої хвилини її життя. Зайшов Федір Колодний загадувати на роботу, а мати твоя — нежива... »

Тож глава з поеми — « Остання дорога » (« Спинилося серце у трудівниць, спинилося серце в моєї мамі, спинилося сонце понад хатами... І сорочину роздер руки... ») звучить на найвищій трагічній ноті. Книжку М. Томенка « Дорога до хліба » я сприймаю нині як дорогу поета до істини, до вражуючої правди нового твору. І в цій збірці автор опублікував поему « Дика груша », присвячену матері. Але в

жінку-колгоспницю (« Сапа до землі гне рамена вдовині і погляд її на билинках спини... Здається, що сонце по зігнутій спині із сходу на захід мандрує щодня »). Тобув нелегкий шлях до правди. « О, як це непросто у вічі правди дивитись... Правді, що була за п'ятьма замками — всі соки випили з мами. Були гучні марші, оплески ідолу гучні були, а руки Ваши гули, як дроти в негоді... » Ця правда мучила поета і він писав-таки її, входив у неї, як засвідчив сам у « поемі народного болю »: « Я забрів у ті далекі часи — спочатку по пояс, а потім — по пахви, а потім — по шию, а згодом — пірнув з головою — я став самим собою (аж дивно!), мені нічого втрачати, тим більше — лукавити. Годі мовчачі! Коли по пахви у холодний, крижаній воді стойти мати. Рідна моя матуся! Я навмисне в той час вернувся, бо здається мені, що мама й досі не може вйти з тієї холодної води... » Пізно осені, вернувшись із поля, мати входить в річку і виймає з неї коночки, щоб « хоч полотиліми статі », бо « держава не може нас одити ». В тіло матері вп'ялися п'явки. Це не тільки конкретна деталь, але й символічний, узагальнюючий образ кровососів народних об'єктчиків, фінагентів, суддів, усіє-

Проблема політичного русинства на Закарпатті не нова, вона бере свій початок з часів Першої світової війни, коли стало очевидним, що дві ворогуючі імперії -- Російська та Австро-Угорська розваляться, і постало перспектива виникнення нової держави Україна, до якої, як до свого національно-культурного центру, потягнулися й тодішні угорські русини. В процесі українського державотворення 1917 -- 1920 рр. були втянуті не лише російська Україна, а й не меншою мірою -- Україна (Русь) австрійська: галицькі, буковинські і закарпатські русини, які у ХХ ст. від племінноетнічної свідомості перейшли до загальнонаціональної, державної свідомості, із русинами стали українцями.

Бажаючи зберегти своє панування над закарпатськими українцями (за тодішньою офіційною термінологією «русинами»), угорська правляча верхівка почала творити з них новий, окремий народ -- русинів, відмежовуючи його не лише від Східної України, а й від Галичини та Буковини. Визнаючи Україну і український народ в цілому, угорські шовіністи робили все для того, щоб показати закарпатських українців (русинів) вірними синами угорської корони, окремим народом, історична доля якого століттями з'язана з Угорщиною.

Ta українське населення Закарпаття інакше вирішило свою долю, категорично висловилося за вихід з Угорської держави. Хустський всенародний з'їзд 21 січня 1919 р., спираючись на рішення Старолюбовнянської, Свалявської та Мараморощ-Сигітської народних рад, прийняв рішення про приєднання Закарпаття до України. Історичні обставини склалися так, що Закарпаття у 1919 р. увійшло до складу Чехо-Словаччини. З цього часу починається його чверть століття боротьба за Україну, яка завершилася створенням Карпатоукраїнської держави у 1938--1939 рр. і наступними фактами возз'єднання з Україною у 1945 р. та всенародним Референдумом 1 грудня 1991 р., на якому 92,5 відсотка населення Закарпаття проголосувало за незалежну Українську державу та її Президента. Ці державні акти дають правові основи для відповіді відсічі всім тим силам світового зла, які намагаються розколоти Україну, розігруючи тут сепаратистську «русинську карту». Реанімоване нині політичне русинство є продовженням у нових історичних умовах боротьби проти Української державності.

Політичне русинство -- проблема українська, бо вона стосується насамперед українців, колишніх русинів Австро-Угорської держави, яким до 1944--1945 рр. було заборонено називати себе українцями. Офіційно вони мусили бути русинами, і цим уряди Польщі, Чехо-Словаччини, Угорщини, Румунії відгороджували їх від своєї метрополії, Великої України, переконували їх, що вони -- окремий народ. Водночас це проблема європейська, бо зачіпав інтереси України, Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини, Румунії, Югославії, тобто -- всіх країн, де живе українсько-руське населення. Сягає ця проблема й далі, за океан, в Америку й Канаду, куди переселилося в кінці XIX і в першій половині XX ст. більше двох мільйонів русинів -- українців із Австро-Угорщини.

Новітнє політичне русинство організаційно оформилося у 1990 р., саме тоді, коли виник Рух та інші демократичні організації, які розпочали боротьбу за незалежну Українську державу. «Общество подкарпатских русинов», створене 20 лютого 1990 р., спочатку маскувалося як «обласне культурно-освітнє товариство», що ставило перед собою чисто культурно-освітні завдання. Та відразу ж після реєстрації воно зайнілося політикою, його правління вже 20 вересня того ж року виступило із декларацією «про повернення Закар-

ПОЛІТИЧНЕ РУСИНСТВО -- УКРАЇНСЬКА ПРОБЛЕМА

патській області статусу автономної республіки». Суть «декларації» зводилася до того, щоб повернути Закарпаття на рівень жовтня 1938 р., коли воно за мюнхенською змовою стало автономним краєм у складі федераційної держави чехів і словаків. Не бралося до уваги те, що ця автономія переросла в Карпатську Україну. Загалом же Карпатоукраїнська держава 1938--1939 рр. для ідеологів політичного русинства не існує, вони вважають, що її створили галичани й українські емігранти. Галичофобія і українофобія стали наріжним каменем в ідеології і практичній роботі нинішнього політичного русинства.

Лідери «Общества подкарпатских русинов» влітку 1993 р. підтріяли створили й проголосили свій уряд -- «Временное правительство Подкарпатской Руси», до якого, крім громадян України, ввійшли також громадяни Словаччини та Угорщини. Різні «декларації», «заяви», «протести», «звернення» лідерів «Общества подкарпатских русинов», прем'єра та міністрів «временного правительства Подкарпатской Руси» допали римського, генерального секретаря ООН, президентів Клівтона, Гавела, Ковача, Генца, Сльцина, Кравчука, Кучми та ін. заповнили сторінки газети «Подкарпатска Русь». Проти України висуваються несусітні звинувачення, вимоги і претензії: повернути Закарпатту статус автономної республіки, визнати закарпатців окремим народом -- русинами, відмовитися від української літературної мови і створити кілька окремих русинських мов та ін. Вони звинувачують Україну у геноциді русинів. І цікаво, що до цих звинувачень і вимог прислухаються не лише місцеві україноФоби й україножери, а й деякі недружелюбні сили Словаччини та Угорщини. Саме вони надають самозваним міністрям «Временного правительства Подкарпатской Руси» засоби масової інформації для нападів на Україну, її Президента, національну символіку, для викривлення й паплюження історії Закарпаття. Є невидимі сили, які підтримують і захищають цю антиукраїнську, антидержавну діяльність. Ці сили спрямовують і фінансують політичне русинство, надають йому розголосу в світі, використовують його проти України, становлення її державності і недоторканості кордонів.

У грудні 1994 р. «министр іноземних дел Подкарпатской Руси», житель Словаччини Тібор Ондик офіційно звернувся до Президента Російської Федерації Єльцина Б. М. із заявою сксувати договір між СРСР і Чехо-Словаччиною від 29 червня 1945 р. про возз'єднання Закарпаття з Україною. За чаською, словацькою і угорською ширмами ховаються справжній більш потужні сили, які зацікавлені не стільки у відновленні Підкарпатської Русі і створенні нового, четвертого східнослов'янського народу, скільки у розвалі всієї України і переクロюванні політичної карти Європи.

У вересні 1990 р. в Женеві проведено секретну нараду радянських і підмінських експертів, яка обговорювала геополітичні проблеми Середньої Європи. За зразком мюнхенської змови 1938 р. два хижаки вирішили провести новий перерозподіл Європи, ігноруючи при цьому Гельсінські

угоди та інші міжнародні договори. Чеська політична й економічна газета «Політика» від 14 листопада 1991 р. подала цю секретну інформацію, з якої довідуємося, що Закарпаття також втягнуто в цю політичну гру. Ось пункт цих «рішень», який безпосередньо стосується Закарпаття: «СРСР буде забороняти відірванню Закарпатської України на випадок дестабілізації діяльності українських націоналістів та її включення до Угорської республіки» (газ. «Срібна Земля»). -- Ужгород, 17 листопада 1992 р.).

Отде першопочатки закарпатського автономізму, сепаратизму, вільної економічної зони, Карпатського еврорегіону та всіх інших спроб віддалити Закарпаття від України і наблизити його до Угорщини, фактично відновити дотріанські кордони й «лінію Арпада» в Карпатах.

Уузлі карпатських проблем, в тому числі й політичного русинства, недооцінюють роль Москви. Імперський центр кровно зацікавлений у Карпатському регіоні, через який він прорубе вікна в Європу. Комунікації, що з'язують Східну і Західну Європу, -- три залізничні і чотири шосейні дороги, електролінії, газопроводи і нафтопроводи -- пролягають через Закарпаття. Розпродаж колишнього СРСР буде здійснюватись саме через ці комунікації, за які йде нещадна невидима боротьба. Перед тут веде Росія. Саме Росія, російські фірми «Деловий мир» уряд України віддав в аренду на 50 років вільну митну зону Чоп. Лише в Мукачеві створено понад 200 спільніх московсько-іноземних підприємств, які працюватимуть зовсім не для збагачення місцевого населення.

Блокування політичного русинства із зашлім «русскоязичним населенiem» області промовляють самі за себе. Орієнтація на Москву, русифікація області, розігрування тут «кримської карти», загравання з кримськими, донецькими, придністровськими сепаратистами -- все це підтверджує те, що політичне русинство має надійних союзників і діригентів, яким не байдужий цей ласий шматок прикордонної української території. Інтернаціоналізація Закарпаття має дуже конкретні завдання підкорення цієї землі колишньому імперському центру. Політичне русинство зовсім не прагне герметизації краю, самоизоляції, як це здається на перший погляд. Воно, хоч і вірно прислужується інтересам Угорщини, насправді є п'ятою колоною Російської імперії в Карпатах, захищає тут інтереси Росії.

Всі поважні історики XIX--XX ст. визнали, що закарпатські русини належать до українського народу. Мова, звичаї, віра, побут, спосіб господарювання, менталітет найбільше в'язали їх з Галичиною. Відсутність української державності до 1917--1919 рр. стримувала переростання етнічної маси в народ. Національне самоусвідомлення почалося тут щойно з початку 20-х років ХХ ст. ішло у запеклій боротьбі з ворогами українства -- російською, угорською і чеською орієнтаціями. Ось лише один факт.

При підготовці Всеукраїнського з'їзду в Ужгороді 17 жовтня 1937 р.

випущено «Маніфест до українського народу Закарпаття», який підписали представники понад двадцяти політичних партій, союзів, товариств, редакції газет та ін. В «Маніфесті» чітко сказано: «... в мовних і культурних справах ми були й будемо частиною великого 50-мільйонового українського народу і цієї нашої народної та культурної єдності ніколи нізащо не зреємося».

Немає сумнівів, що на Підк. Руси не є двох народів. Немає жадних «руських», -- немає жадних «карпатських», але є лише один український народ!

Етнокультурні процеси на Закарпатті не можна сплутувати з політичними. Як знаємо, Карпатський регіон заселяють етнічні групи, які в науковій літературі називаються гуцулами, лемками і бойкаами (верховинцями). Всі ці три етнічні групи заселяють і Закарпаття, хоч тут ще можна виділити й долинян. Всі вони мають свої специфічні особливості у побуті, мові, звичаях, одягу, мелосі, та це не дає підстав говорити про них як окремі народи. На політичному, державному рівні всі вони до середини ХХ ст. називалися «русинами», бо терміни «українці» і «український» на цих територіях були заборонені. Як українці до 1917 р. мали офіційну назву «малороси», так закарпатці до 1945 р. були «русинами», а іхня земля була «землею без імені». Угорська Русь, Забесідська Русь, Підкарпатська Русь, Карпатська Русь, Україна. Пануючі держави -- Угорщина і Чехо-Словаччина робили все для того, щоб витворити тут новий народ, відірвати Закарпаття від України.

Тому творити нині із «русинів» новий народ із антиукраїнською орієнтацією -- справа малоперспективна. На Референдумі 1 грудня 1991 р. закарпатці самі визначилися щодо своєї національної орієнтації: 92,5% голосів було віддано за незалежну Україну. І якщо якийсь процент не сприйняв незалежності України, то це не значить, що йому треба підпідівати й вигадувати, як повернути Закарпаття на рівень Австро-Угорщини, а його корінне українське населення визнати не народом, а бюросою, що наприкінці ХХ ст. не може національно самовизначитися.

Політичні русини зациклені нині на двох проблемах: визнати незаконним возз'єднання Закарпаття з Україною у 1945 р. і на цій підставі повернути йому вигаданий статус «автономної республіки Подкарпатська Русь», який вона нібито одержала після мюнхенської змови і віденського арбітражу 1938 р. І друге: здискредитувати Карпатоукраїнську державу 1938--1939 рр., довести, що вона була створена не волею і зусиллями українського населення Закарпаття, а галичанами й українською націоналістичною еміграцією. Цими вигадками ще раз вибивається клин між Закарпаттям та Галичиною, провокується галичофобія й українофобія.

Антиукраїнська і антидержавна сепаратистська діяльність «Общества подкарпатских русинов» і «Временного правительства Подкарпатской Руси», безумовно, підтримуються і щедро фінансуються тими силами, які зацікавлені в нестабільноті в Україні, працюють на її послаблення і розвал. Кошти надходять не лише з Москви, але й з США та

Канади. Є їй місцеві благодійники. Відчутну підтримку мають ці організації з боку місцевої адміністрації, яка мирно співіснує і співпрацює з «Временным правителством Подкарпатської Русі».

Мають ці політикані предстатинькоштів, щоб брати участь у так званих «Світових конгресах русинів» та інших антиукраїнських акціях. Хтось же оплатив подорож прем'єр-міністра цього самозваного бутафорського «уряду» проф. І. Туряниці до США у 1994 р. Результатом цієї подорожі став меморандум «Волю і демократію Закарпаття», надрукований в угорській газеті «Мадиршаг» від 17 грудня 1994 р. Таме стало явним! «Прем'єр-міністр» І. Туряниця одверто відстоює для закарпатців ідею «Святостефанської корони», тобто проугорську орієнтацію з усіма висновками. Паплюження України та її національної політики стало для громадянства України, професора Ужгородського університету і депутата обласної Ради другою професією. Передаючи свій «меморандум» президенту США Кліntonу і президенту Угорщини Генцу, «прем'єр-міністр» вклав у нього всю свою ненависть до України, звинувативши її в тому, що вона «прирекла нас на рабів», «винищує русинів, угорців та інші народи», «продовжує етногеноцид Закарпаття». Він протестує «проти українського безправ'я і шовінізму», соромиться того, що на Закарпатті, «в серці Європи все ще топчуть ногами людські права і права національних меншин».

Планомірна антиукраїнська, антидержавна і незаконна діяльність «Общества подкарпатських русинов» при підтримці проімперських сил триває, вносячи свою досить відчутну частку в дестабілізацію становища в Україні. На Закарпатті розігрується «кримська карта», і є сили як в Україні, так і поза нею, що зашквалені у перетворенні цієї області в «тарячу точку», де б зіткнулися інтереси кількох країн. Україна не приділяє цій проблемі належного значення, робить вигляд, що на Закарпатті процвітає ленінська дружба народів, успішно здійснюється інтернаціоналізація краю та ін. Спотворена інформація з місця не дає Києву повного уявлення про справжній стан речей на Закарпатті — веприкрути українофобію і галичофонію на всіх рівнях. Тут Українська держава також проходить випробування на міцність, і якщо все буде й далі пущено на самоплив, то цей вигідно розташований перспективний у майбутньому край світові сили зла можуть віддалити від України. Прогнози радянських і підмінських експертів 1990 р. щодо Закарпатської України стануть дійсністю, якщо нинішні українські владні структури і далі заграватимуть з політичним русинством, бавитимуться у вільну економічну зону, Карпатський єврорегіон, різні федерації і конфедерації.

Ідейним натхнеником і організатором політичного русинства і всіх його зібрань виступає професор Торонтського університету (Канада), завідуючий кафедрою історії України Павло Роберт Магочі, який «русинську проблему» зробив своєю професією. Він же очолює так званий Карпато-русинський дослідницький центр у Канаді й США. Те, що цей центр обіцяє досліджувати Карпатський регіон, населення якого найдовше зберігало свою традиційну самоназву «русини», — можна повністю підтримати, але Центр займається переважно політиканством, витворенням нового «русинського» народу, підпорядковує свою роботу фальшивій антиукраїнській ідеї, намагається обґрунтувати теzu, що колишні карпатські русини — нинішні закарпатські українці, словацькі русини і українці, польські лемки — окремий народ, що не має нічого спільного з усім українським народом. Ця теза дуже подобається антиукраїнським силам в Україні й поза Україною, які роблять все

для того, щоб розвалити молоду й ще слабу Українську державу. Проф. Магочі виконує політичне замовлення світових антиукраїнських сил і гуртує навколо всіх незадоволених Україною політиканів, які поглядають на Москву, а ще частіше на Будапешт і Прагу.

Саме за його активною участю в день святкування 5-ї річниці незалежності України — 24 серпня 1996 р. — у Пряшеві відбулося засідання так званої «Світової ради русинів», яка демонструвала свою антиукраїнську спрямованість, втручуючись у внутрішні справи незалежної держави.

Не варто переоцінювати ні погляди проф. Магочі, ні діяльність очолюваного ним Карпато-русинського дослідницького

українська творча інтелігенція Східної Словаччини, Союз русинів і українців Югославії, нарада закарпатців у м. Кейн (США), Карпатський Союз у США, з'їзд закарпатських українців у Торонто (Канада), Карпатський союз в Австралії, Комісія зв'язку й інформації закарпатських українців у діаспорі (Чикаго, США) та ін. Заяву «Наша земля — українська!» опублікували вчені і культурно-громадські діячі Києва, вихідці із Закарпаття.

Справжньою диверсією політичного русинства проти української культури є шоу з кодифікацією «русинської мови», покликаною відрвати закарпатців від України, української літературної мови та культури. Ця антиукраїнська акція проводиться всупереч всім досягненням

Патріот Закарпаття, відомий український поет Петро Скунць — цюгорічний лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка. Фото І. Яцького.

центрю в Канаді, який складається з кількох прихильників професора, що не мають нічого спільного ні з наукою, ні з Карпатським регіоном. У США і Канаді є справжні представницькі карпато-українські громадсько-політичні і культурницькі організації, які однозначно висловилися про антиукраїнську діяльність проф. Магочі і засудили його русинський сепаратизм.

Вченими, публіцистами, журналістами написано за останні п'ять років сотні праць, у яких викривається справжня суть політичного русинства, його антиукраїнське спрямування, явний «тіньовий реваншізм». Проведено кілька міжнародних наукових конференцій, на яких простежено історію Українських Карпат, показано привалій історичний шлях від підкарпатських русинів до закарпатських українців, з'ясовано, як русини стали українцями, дійшовши власними силами до карпатоукраїнської державності у 1939 р. Із засудженням політичного русинства, що, крім Закарпаття, поширилося також на східнословачьких українців і русинів, польських лемків, русинів і українців Угорщини та Югославії, виступили майже всі українські культурно-освітні та суспільно-політичні громади в цих країнах, відмежовуючись від антиукраїнської сепаратистської діяльності «Общество подкарпатских русинов», «Русинской оброды», «Стоваришения лемків», «Русской матки». Сепаратистська метушня на Закарпатті викликала цілий ряд звернень Української Народної Ради Закарпаття до Верховної Ради і Президента України. Із заявами і деклараціями проти політичного русинства і його дестабілізуючої діяльності виступили

наукового мовознавства, яке кваліфікує закарпатські говори як тівденно-західні говори української мови. Найавторитетнішим доказом цього є випущений під егідою Словачької Академії наук і Братиславського університету фундаментальний «Атлас українських говорів Східної Словаччини» Василя Латти (Братислава — Пряшів, 1991. — 554 с.).

Наукова громадськість негативно оцінила непрофесійну спробу групи настроючих против України політиків штучно витворити на основі місцевих діалектів нову «русинську мову». Спілка українських письменників Словаччини виступила 12 січня 1995 р. із спеціальною заявою, у якій засуджує спробу «Русинської оброди», при підтримці закарпатських сепаратистів і заокеанських радників, штучно витворити нову «русинську мову» і нав'язати її українському населенню Карпатського регіону. «Йдеться про «кодифікацію», яка має лише політичний характер і за якою приховані тільки політичні амбіції купки представників «Русинської оброди». Комітет Спілки українських письменників Словаччини вважає, що зусилля «кодифікувати» нову мову відбуваються «на основі відкритої українофобії» і «підтримка сепаратистського зусилля представників політичного русинізму шкодить розвитку словацько-українських зв'язків» («Срібна Земля», 1995, 28 січня).

Українська Всеєвропейська Координаційна Рада негативно оцінила галас навколо «кодифікації русинської мови», за допомогою якої «антиукраїнські сили мають намір пересварити українство, дестабілізувати ситуацію на Заході України» («Літературна Україна», 1995, 2 лютого).

Українство на Закарпатті не занесено в ініціативу, воно є наслідком переростання етнічної маси в народ. Історія закарпатських (угорських) русинів у XVI—XX ст. тісно зв'язана з історією галицьких українців (русинів). У 1919 р., після розвалу Австро-Угорщини, закарпатці на січневому Хустському конгресі виявили одностайні бажання приєднатися до України, і тільки несприятливі міжнародні обставини змусили їх увійти до складу новоствореної Чехо-Словакської Республіки. 20—30-ті роки ХХ ст. — це період визрівання української національної свідомості колишніх підкарпатських русинів, що завершився створенням Карпатоукраїнської держави у жовтні 1938 — березні 1939 р. Закон № 1, схвалений Соймом, проголосив незалежну державу Карпатську Україну, державною мовою визнав українську мову, прийняв український синьо-жовтий прапор, герб з тризубом і гімн «Ще не вмерла Україна». Закарпаття, таким чином, прийшло до свого українства самостійно. Нав'язувати йому сьогодні повернення в дебрі Австро-Угорської монархії і першої Чехо-Словакської Республіки — антисторично і антинауково. Цих держав уже нема. Закарпатські українці у 1944—1945 рр. самі визначили свою долю.

Політичне русинство є наслідком кризи радянського ладу, розвалу й смерті СРСР. Воно реанімувало віджилий і непопулярні ідеї відрубності корінного населення Закарпаття від України, роблячи спробу витворити з нього новий народ з антиукраїнською, промосковською або ж будапештською чи празькою орієнтацією. Паразитуючи на народному русинстві, прихильності місцевого населення до своєї давньої етнічної самоназви «руси», ідеологи політичного русинства дивляться на закарпатців як на біомасу, етнічно-племінну єдність, яка ще не стала народом і не здатна до свого національного самовизначення.

Імперський інтернаціоналізм породив національний ніглізм у всій Україні. Відсутність концепції національної політики держави, відхрещування від української національної ідеї сприяє вегетації цього потворного явища уже в нових історичних умовах. Політичне русинство — лише одна з ланок загальногонаступу на Українську державність.

Нинішні владні структури України поблажливо ставляться до політичного русинства і його антидержавної діяльності, вдають, ніби нічого не знають про те, що українська національна самосвідомість визріла на Закарпатті ще до встановлення радянської влади у 1944—1945 рр., не розуміють, що українці і русини — один етнос.

Соціально-економічні причини реанімації і животінна політичного русинства нині очевидні. Вороги української державності міцно вхопилися за соціально-економічні відмінності регіонів, за політічність України і снують на цьому свої сепаратистські плани, розмахуючи гаслами про регіоналізацію і федерацію ще слабої нашої держави. У цій антиукраїнській метушні не враховується навіть те, що політичне русинство не має свого національного міфу, а спирається лише на зміну назви етносу у ХХ ст.

Ніякі антиукраїнські «общества», ні «временные правительства» не зупинять державобудівничого процесу в незалежній Україні. Процес консолідації української нації завершився. І якщо імперія зла — СРСР — залишила нам у спадщину тертя й непорозуміння між Східною і Західною Україною, то нині створено всі умови для повної національної злагоди. Ніяка сепаратистська метушня, ніяке політичне русинство не розколе Україну. Навіть за відчутної підтримки світових сил зла. Українська Правда за Карпатами — непереможна.

Олекса МИШАНИЧ

Саме так і можна назвати відомий на усій світ «Заповіт» Тараса Шевченка, написаний 25 грудня 1845 року. Вже й понад 150 літ минуло від часу поетового написання твору, яким він увінчує свій неперевершений доробок -- збірку «Три літа», любовно ним виглякану і патхічну, вистраждану й осягнути. Шевченко власноруч її переписав і оформив, визнавши вершиною у своїй творчості, цю, до речі, стверджує і Євген Малюк у статті, присвячений їй збірці: «Ці три літа, безперечно, були зенітом поетичної творчості національного генія...»

А починалось усе так... Шевченко приїхав до Полтави і біля Шведської могили зустрів свого приятеля Степана Самойлова. Звідси вони разом дійшли до хутора Самойлова В'юниці... Це вже був пізній вечір, а ранком виявилось, що поет захворів на запалення легень. Того ж дня Степан Никифорович написав листа до Козачковського:

«Вельмишановий Андрію Осиповичу!

О, з цим листом надіслала Вам на лікування хворого поета Тараса Шевченка. Проїздом із Полтави він зупинився в моєму маєтку на Різдвищі свята, аби провести їх разом з нами. Буду щиро вдячний Вам, мій покровителю, за надання медичної допомоги нашому другу сімейства Т. Г. Шевченку. Удень і ночі молитимо Всевишнього про послання йому доброго здоров'я та довгих років на славу нашої Вітчизни.

Ваш вірний слуга С. Самойлов, х. В'юниця, 24. 12. 1845 року.

Отож Шевченко приїхав в Переяслав до Козачковського дуже хворим. Його судомило, ламало в грудях... Козачковський, прочитавши листа Самойлова, ретельно оглянув Шевченка: стан поста був тяжкий. Побачивши стурбоване обличчя Козачковського, Шевченко тільки винувався посміхнувшись... Чи спав Шевченко тоїночи, чи не спав. Він то провалювався у якесь прірву, то вибирався з неї, кволо водив очима по темних закутках, а невдовзі знову поринув у якесь глибоке і чорне провалля... Ранком йому трохи полегчало. Пост взяв олівець і на аркуші паперу написав перша рядки:

Як умру, то поховайте

Мене на могилі,

Серед степу широкого,

На Вкраїні милій...

Його голова у цей час працює чітко й ритмічно, серце б'ється гуло і часто.

Як понесе з України

У сніг море

Кров ворожу... отоїд я

Глани, і гори --

Все покину і політу

До самого Бога

Молитися...

Шевченко вкладав у зміст вірша свої заповіти нащадкам, писав, прощаючись з ними... Пост був спокійний і врохистий, він готовувався полішити світ і поставити останній штрих у своїй писемній творчості. Його заспокійло ще й те, що він так і не завів своєї сім'ї, а то своєю смертю завдав би тільки прикорості любій дружині. А що вона була б для нього любою і мілою, він не мав сумніву. Як би він хотів, щоб щоє дружиною стала кучерява Оксаночка, подружка його дитинчих років... Хотів, та не так сталося, як гадалося...

Шевченко відкладає папір і олівець... Написаний «Заповіт» лежить у цюго на грудах. Ралово його огортає тихій сум і щемний жаль за втрачену Оксаночку, за братами й сестрами, котрі й

до сих пір не мають у житті просвітку за панциною ілановим, за пропащими літами, які вже ніколи не вернуться з того далекого ірно...

Андрій Козачковський, котрій щойно навідав поста, стурбовано дивиться на Шевченка. Бере списаний аркуш, читає і... не може чітко сказати. Серце лікарі починає гулко колати, він розуміє стан хворого, розуміє, що поет неспроста звертається із словом до нащадків, мов ясновидець, він бачить своє недалеке майбутнє і готовується зустріти його мужньо, без будь-якого нарікання на Бога та на свою грку долю. «Що ж, -- думає Козачковський, -- із свого боку я роблю все від мене залежне як від лікаря. Однака всі ми живі люди, і кожній хванині можемо бути відкликані з цього світу... Так, усс в Його волі. Захоче Творець -- відпустить доживати вику, а ні -- тут ніякі ліки не зарадять... Нині Тарас у такому стані, якільку, між двома світами, чия сила тут перетягне, туди він і піде... І все ж, сподіватимемось на країде...»

Як не тяжко хворів Шевченко, та він усе-таки встав. Це тряплюсь одного студеного зимового ранку. Козачковський, вийшовши на ганок свого будинку, побачив у дворі на чистому снігу чіткі відбитки чобіт. Крім Шевченка, ніхто не міг там ходити того ранку. Як потім пригадував Андрій Осипович, варто було йому побачити ті сліди, як

І не плачу, й не співаю,
А вно с о в о ю.

Біль і жага внивались у вірш, у палаючі і кілекочучий вулкан, котрій жодного праведного чоловіка не лише байдужим. Це такі твори, як «Чигрине, Чигрине», «Розріта могила», «Холодний яр», «Великий алох», «Стойте в селі Суботові...», «Сон», «Еретик», «Кавказ», «І мертвим, і живим, і ненародженим...» -- всього 23 поезій.

Більшість цих творів разом із «Заповітом» написані понад 150 років тому. Одні -- в Петербурзі, другі -- в Переяславі, треті -- у В'юниці, четверті -- у Мар'їнському. Разом із художніми творами Шевченко створює поетичні, яким немає рівних. Автор наче піднімається над землею так само, як у своїй неперевершенній комедії «Сон», її охоплює її орлиним зором. Він бачить сітих, відгодовуваних панків, котрі жириють за разу ноги знедоленого люду, чує німотіє «благоденствіє» на всіх вилюючно язиках, її поета охоплює розпач і гнів.

З піркотою і сарказмом Шевченко тавре царських псевдовченів, отих холуїв, котрі прислужливі доводили, що Україна -- це спокійна територія Росії, що це Росія віддавала її «на пашу» то татарам, то полякам. Шевченко бачить зв'язок між колишнім військовим пограбуванням

Образ «розрітої могили» знову й знову зринає у наступних поезіях Шевченка, вона стала, за висловом Івана Дауби, «образом колоніального розбою, пограбування української землі, історії, культури, самої душі народу», а символ «великого алоху», до якого ніяк не докопаються ті ж самі москалі, стає «символом незнайденості ще душі, недосяжності її для згубників, символом прихованих творчих сил народу, які ще оживуть і зроблять своє діло».

Шевченко заїздіє до Сибіру і Кавказу, в Чехію і Словаччину, в Петербург і Рим, його географія надто широка й об'ємна. Перед читачем постають неозорі, які зовсім космічні ділі, авторова уявя штуга штуга невагомими світами, у минулому і майбутньому вимірах, її насилують чудові краєвиди рідної землі. Та варто поетові спуститись пінчики, як одразу все змінюється, Шевченкова фантазія набирає чітко окреслені реальні. І тут, і там -- скрізь переважають неправедники, вони відкрито гуляють із Божою заповіддю, знущуються і деруть три шкурі «з братів нещастів, гречкоїв».

Шевченко звертається до самого Бога («Псалми Давидові»), він просить Всевишнього заступитись за праведних людей, не робити так, щоб на землі переважали лукаві та нечестиві. Адже він, поет, не якийсь там безбожник, він циро молити-

ЖИТЕДАЙНИЙ «ЗАПОВІТ» ПРОРОКА

Україні і сучасним, коли її пишать духовно, використовуючи у себе найкращі наукові та інтелектуальні сили. Звідси метафорично створений Шевченком образ «розрітої могили», розкопування москалами козацьких могильників, безсоромне привласнення чималих коштовностей.

Діти, брат мій, висихає,
Мене покидає,
І могили мої мімі
Москалі розриває...
Нехай ріє, розколує,
Не своє шухає,
А тим часом перевертні
Нехай підростають
Та помогуть москалечі
Господарювати,
Та з матері полатану
Сорочку зімати...

меться, аби землю сповідалі справедливість і благополуччя. Якщо її молитва діде до Бога і Творець оберне своє лице до людей, тоді

...не встануть з праведними.

Зай з домашніми.

Для добріх обновляться.

Для злих загинуть.

Поет бачить порятунок людства у благочесті і покаянні, бо коли світ опанують нечестиві, котрі не шанують Творця і Його світ добра і справедливості, тоді жахна кривда огорне землю чорною машкою і згине світ у морозі і безнадії... Хіба це не сучасна молитва до Бога, молитва за рідну Україну. Поет на найвищій цабель ставить злагоду, порозуміння, добросусідство.

Чи ж це краще, якче в світі?

Як укупі жити,

На Шевченківському супутні — 75-річчя Франко. Фото І. Піцького.

З братом добром добро писати

Познайти не ділти

Хоч у поезіях Шевченка можна зустріти мотиви ніби заперечення Бога, однак атеїстом він був аж ніяк не міг. Він був глибоко віруючою модисткою, селянським співом-християнином. «Ідея Бога жила в його свідомості, як зміст найвищої справедливості», — відзначав Леонід Новицький. У християнстві поет глибоко сприймав його первинно стичний, гуманний, братолюбний, подівоконцький поклик, що вночі також психоматичні можливості духовного катарису». А тауврував він офіційну церкву за її скіду обрядовість, за освічення несправедливого суспільного ладу.

Поезії Шевченка, зібрали після у збірці «Три літа», є досить глибоко актуальні, автор пророче дивиться крізь віки, він зорить на нас живими очима і говорить неимінущим словом своїх поезій. Ось як відома поема «Кавказ», хіба не списана вона із сьогоднішніх трагічних подій у маленький Іакері. Як і 150 років тому, пішуть на Кавказі люди, а російські війська, застосовуючи повітню зброю, встановлюють там свій «порядок» і свою «справедливість». Й сьогодні оті кремальєві верховоди, оті «найнайші християни» промовляють до гордих горців словами із Шевченка:

Ми християни, храми, школи,

Усе добро, сам Бог у нас!

Нам тільки сакія очі коле-

Чого вона стойти у вас.

Не нами дала, чом ми вам

Чурек же ваш та вам не кинем,

Як тій собаш! Чом ви нам

Платити за сонце не повинні!

Тоді й тепер кавказькі люди захищали свою сакію і свій чурек. Як і тоді — «ляяло костями людей муштрованих чимало». Як і тоді — імперські російські правителі осеняють себе хрестом і речуть, що вони «не погане», вони «настощі християни». У той же час з якою силою і проникненням звучать поетові слова, звернені до кавказьких захисників, отих справжніх «лицарів великих, Богом не забутих»:

Боргтеся — поборете,

Вам Бог помагає!

На Шевченківському святі — 97 у Камєї. Фото І. Діцького.

За вас правда, за вас слава
І воля святі!

«Аще істо речеть, яко люблю Бога, а брата своего ненавидит, ложь есть» — слова зі Святого письма взяты Шевченком у рефрен до не менш знаменитої поезії «І мертвим, і живим, і непародженним землякам моим в Україні і не в Україні мое дружнє посланнє». Кожне слово, кожен рядок волає тут до нас з вами, до українців, Шевченкових нащадків, кожен рядок сповнений болем і розчукою, він проникає до серця кожного небайдужого до долі своєї землі, своєї України. Поет закликає полубити «цишим серцем велику руйну», навіть таку, якою вона через недалекоглядність синів стала після польського, а потім й московського геноциду... Не шукайте в інших землях кращого життя, його там немає, мовить поет. Навіть на небі не знайдете ні волі, ні правди. Правда тільки у своїй хаті, разом із силою і волею.

Хіба це не сучасні поетові рядки, хіба Шевченкові слова не будуть душу, не зачипають за серце

нас, його земляків?!. Поетові болить, що більшість отих земляків не знають, якого вони роду й племені, цвітяться собі по-чужинському та іздять у всяки там закордони. Та не за тим, щоби чужому научатись, а виключно з метою наживи. Поетові слова проникають і гівні:

Нема на світі України,

Немає другого Дніпра,

А ви претесь на чужину

Шукати доброго добра,

Добра святого. Волі! Волі!

Братерства братнього...

...Ох, якби так сталося, щоб ви не верталися,
Щоб там і здиходили, де ви поросли!

Зазначимо, що звертання поетові розраховане здебільшого на діцьо освічених своїх земляків як колишніх, так і сьогоднішніх, то вже годі й казати про сучасних порожньоголових бараходильників, котрі за долари продадуть і рідну матір, а з України вивезуть за кордон усе до останньої нитки. Ці здебільші землячки зовсім іншої формаші,

випасані й насилані тоталітарною, жаховою системою, позбавлені національної й моральної гідності та творчого наукового потенціалу. А все через інкудишню заідеалізовану школу та чужинську плебейську психологію. Бо:

Якби ви вчілись так, як треба,
То й мудрість би була своя.

Психологія «раба, подіюка Москви» домінує вже дікілька століть, вона в крові багатьох наших земляків, котрі й дотепер усе чваниться «рускозичним проізношенням»:

Чого ж ви чванитеся, ви!

Сини сердешкої України!

Що добре ходите в ірмі,

Ще лучче, як батьки ходили

Не чваниться, з вас деруть ремінь,

А з іх, бувало, й літ топили.

Збірка «Три літа» — велический згусток Шевченкової розумової енергії сили, національної свідомості та молитви за Україну, за її зндolenий люд. Адже саме за неї найбільше постраждав поет під час арешту «братьчиків», членів Кирило-Мефодіївського товариства: за гостро викривальну антикріпосницьку поему-сатиру «Сон», за осуд національного гномініза та імперського загарбництва у творі «Кавказ», за проникливий і бунтарський «Залівіт», котрій залишив волинський слід у подальшому визріванні національної і соціальної самосвідомості народів царської Росії.

Шевченко пішов на Голгофу спокутувати за свій народ. Його не розп'яли, як Ісуса Христа, а віддали на 10 років у царські солдати, закинувши в колишні монголо-татарські степи. Він карався, та не каявся, його совість була чистою, поет розумів, що зазнав мук як виразник духу своєї зндolenої нації, як мислитель і пророк, як гордий Прометей, котрого він зобразив у «Кавказі», серце якого щораз оживало й сміялось до своїх ворогів... І колись таки збудутися пророчі Шевченкові слова про «сім'ю велику, вольну, нову», де пануватимуть високоморальний чинники, що визнають цілісні орієнтації на добро, праведне життя, справедливість, побратимство, любов до своєї праматері землі — України-Русі.

Igor РУСАНІВСЬКИЙ

РОЗКАЖИ МЕНІ, КОБЗАРЮ

межжя душа його отримувала спокій, лише там чув його молитви Господь.

На жаль, не записали повністю наші фольклористи його колосальний кількісно і якісно репертуар. П. Мартинович вдалося в 1885 році зафіксувати тексти лише 4 дум та біля 40 псалмів. Не зуміли «схопити» на фонографа і їх задушевний спів. Гнат Хоткевич свого часу писав, що йому вдалося зібрати багатий матеріал про Ф. Холодного, і що Холодний у підготовленій Хоткевичем до друку «Історії Кобзарства» займає чільне місце. Проте підготовлений до друку рукопис цієї надзвичайно цінної книги «залиг» (і можливо навік) в архіві Харківського НКВС-КДБ.

Не збереглася і дивовижна (45-струнна) бандура, що вміла під його пальцями людським голосом і плакати, і сміятися. Тож, єдине, що ми маємо, — це розпорощені по часописах кінця дев'ятнадцятого початку двадцятого століття згадки про його многотрудне життя.

І був би він, як каже поет, «...і сліду не кинув ніякого; однаково, чи жив, чи згинув», якби не графічний портрет того ж таки невтомного П. Мартиновича. Сидить зображеній на цьому портреті наш сповітний кобзар з бандурою в руках, склавши босі ноги по-турецькому, задивлений у себе, зачеханий у свої пекучі думи. Ще душа його сквильована проспіванням, ще колотить її на тисячолітній НЕВОЛЬНИЦЬКИЙ ПЛАЧ:

Ой, подай, подай Господи,

з неба дрібен дощик.

А знизу та буйний вітер.

Ой чи не встало би на Чорному морі та буйна хвila!

Та чи не позривала б якорі з турецької каторги, гей!

Подай, Господи, — квілить-проквіляє нетлінна кобзарська душа Федора Холодного, — щастя й долю народові українському. Досить з нього каторг турецьких, польських, московських. Прихисти його, Боже. Зміни свій гнів на милість і любов...

Микола ЛІТВИН

* За О. Сластіоном, Ф. Гриценко-Холодний народився у межах 1832 року. Але П. Мартинович який неодноразово зустрічався з кобзарем, 1885 року згадує про нього як про 72-літнього. Отже, Ф. Гриценко-Холодний був однолітком Т. Шевченка, народився приблизно 1813 році і помер приблизно на 89-му році життя.

«БАНДУРЩИК ВІН, БЕЗ ЧИСЛА ХОРОШИЙ...»

«кумедіях», які ставили перед народом (здебільшого в ярмаркові дні) актори

українських театрів.

Тараса Шевченка в ті роки також навивідки запрошували полтавські, київські та чернігівські поміщики, які не забули свого козацького роду-племені. На одному з панських гучних балів слухав, мабуть, наш Великий Кобзар Федора Холодного і в повісті «Прогулка с удоволіствем и не без морали» зафіксував що зустріч, сказавши, що якби Гомер послухав українського кобзаря, то викинув бісве «слукошко, іменуємоє лирою» і напросився до нього в міхоню.

Федір Холодний, заробляючи велиki як

на ті часи гроши, статків так і не надбав.

Душа йому нестерпно боліла, він «лікував»

її горілкою і майже всі зароблені гроши або

ж пропливав, або ж роздавав таким, як і сам,

спілум неборакам. Не маючи ні батька, ні

ненки, ні сестри, ні брата, пішки, з кобзою

на плечима, сходив Україну та Крим, забив-

ся аж на Кубань до кoliшніх запорозьких

братчіків. Шукав відповідей на якісь тільки

йому відомі запитання. А не знайшовши,

ДИТИЧЕСТВО БЕЗ АУКЦИОННОЙ КЕМОЖЛИВЕ

20 травня у приміщенні столичного Театру юного глядача відбулося свято з нагоди завершення дитячого конкурсу «Цукерка моєї мрії», який протягом чотирьох місяців спільно проводили агропромислове підприємство «Київконтракт» і Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Т. Шевченка. На адресу конкурсу надійшло близько 2 тисяч листів із чудовими малюнками нових обгорток до цукерок, варіантами оформлення упаковок, рецептами і пропозиціями стосовно того, як створити омріяний світ українських ласощів.

українських ласощів.

Працівники «Київконтракту» дуже вдячні дітям за велике зацікавлення до поліпшення вітчизняної кондитерської продукції і тепер ретельно вивчають побажання дітлахів. Всеукраїнська «Просвіта» теж дуже задоволена результатами конкурсу, оскільки 90 відсотків листів діти надіслили українською мовою, запропонувавши свої казки, вірші, нові назви цукерок. Як засвідчили листи, маленъкі співвітчизники усвідомлюють, що їхня Батьківщина -- незалежна Україна, люблять її і прагнуть пишатися всім, що виробляється і вироблятиметься в Україні.

Коли дорослі члени журі опрацювали кореспонденцію, то зробили радісний і несподіваний висновок: виявляється, наші малята знають, що народились у вільній державі, і не мають щонайменшого уявлення про такі поняття, як інтернаціоналізм, комуністична партія, червоні прапори і тому подібне. Ось декотрі із запропонованих назв: «Моя країна -- Україна», «Тарасова гора», «Красень Київ»... Жодне соціологічне опитування не розповість так вичерпно про національну свідомість наших дітей, як цей конкурс.

Організатори конкурсу визнали 21 переможця. На театральній сцені керівник відділу маркетингу АПП «Київконтракт» Катерина Гоженкова, головний редактор газети «Слово Просвіти» Любов Голота, а також Кіт «Чоботя» і Принцеса сердечно привітали запрошених на свято дітей, а переможцям вручили призи: «Сім'ю Барбі», електронні ігри, альбоми, олівці, солодощі.

Свято завершилося виставою-казкою «Кіт у чоботях», а потім усіх присутніх привітав генеральний директор АПП «Київконтракт» Володимир Гоженков: «Я щаслив, що зможу поблагодіти нашим дітям свято, вручити нагороди і на противагу іноземним фірмам дотримуватися нашої політики. Певен, що малечі на все життя запам'ятається виставка художніх робіт, які вони побачили вперше. Це свято, вистава, цукерки і наше батьківське ставлення до них».

БЫЛЧИН ГОРШОК

У чарівному лісі жило багато звірів. І серед них був Чарівник лісу.

Одного разу, коли Білочка бігала в гості, вона загубила свій великий горішок. І якраз у цей час ішов Чарівник з діжкою шоколаду і ненаро ком вилив келих шоколаду на горішок. Коли Чарівник хотів забрати свій шоколад, то не зміг, тому що шоколад застіг. А Білочка згадала про свій горішок, побігла шукати і побачила біля нього Чарівника. Тоді Білочка сказала: «Віддай мені мій горіх!». А Чарівник каже: «Там мій шоколад, а горішок витягнути неможливо». Вони не знали, що робити, і розрізали навпіл. Не втримались, покуштували і це виявилося смачно. Тоді Чарівник дав назву цій цукерці «Білчин горішок». Ось так вона і виникла.

АНЯ

РОДИЧІ

Якось городом ходила дівчинка Марійка, в неї із кишені випала Цукерка. Випала вона з кишені тому, що заснула, а коли прокинулась, була вже на місті.

-- Де я? -- прошепотіла Цукерка.
-- Ти на городі! -- відповіли Бурячки.
-- Така пані, як я, та на городі! Я Цукерка --
улюблениця дітлахів.
-- Ти що, діда й бабу, цукрових Бурячків, не

Так. Чимармо вонде згорівши, як їх пікідори

Бурячків зробили цукор, а з цукру -- П.
З тих пір Цукерка почала жити на городі. Вона

З тих пір Цукерка почала жити на городі. Вона більше ніколи не ображала своїх родичів.

*Ганна ПИРОЖЕНКО
м. Вишгород, Київська область*

ХТО СМАЧНІШИЙ

Жили були цукерки різні, різні. І назви у них також були різні. І якось почали вони сперечатися. Яка із них смачніша.

-- Я, -- каже «медова» -- смачніша від усіх. Чому?
-- Я ще смачніша, -- сказала «малинова».
Туразови поїшли інші пукерки і почався базар.

Ту розмову почули інші цукерки і почався базар.
Почула той базар шоколадка та й каже:

-- Даремно ви сперечаетесь. Тому що ви всі

смачні і всіх вас дуже полюбляють малята.
Оксана КЛИМАНСЬКА

Оксана ЮИМАНСКА

РЕЦЕПТ ДЛЯ ВСІХ

Пише Денисюк Настя. Я намалювала обгортку «Курочка ряба». Ця цукерка овальної форми, начинка зефірова і облита шоколадом. Друга — «Каштанчик». Цукерка кругла, всередині цілий горішок і обсипана тертими вафельками. І обгортку до цукерки «Соняшничок». Напівкруглої форми, начинка — соняшникові зернятка, залиті цукром, зверху шоколад.

Мама висила рецепт домашніх цукерок.
Наступна

Настуニア

«Слово Просвіти»
Засновник - Всеукраїнське
Товариство "Просвіта"
імені Тараса Шевченка
Регістраційне свідоцтво № 1007
від 16.03.1993 р.

*Шеф-редактор Павло Мовчан
Зповідальний редактор Любов Голота
Редколегія: Ярема Гоян,
Анатолій Журавський,
Анатолій Погрібний,
Олександр Пономарів, Іван Ющук*

Адреса "Слова Просвіти" - 252001, Київ-1, завулок Музейний,
8, Всеукраїнське Товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка,
тел 228-01-30; E-mail: SLOVO @ PROSVITA. intercom. KIEV.UA
Індекс 30617 Зам. № 0315293 Наклад 5000
Виготовлено з готових фототформ на комбінаті «Преса України»